

हिमालय
अन्नपूर्णा ट्रेक

त्या सुंदर
यात्रेसाठी

विनायक अंतुरकर

साहित्य
प्रतिष्ठान

पुस्तकाचे नांव त्या सुंदर यात्रेसाठी : हिमालय अन्नपूर्णा ट्रेक

प्रकार : ट्रेक प्रवास वर्णन

लेखक : विनायक अंतुरकर

16 Pratima Apartment,

Ideal Colony, Kothrud- Pune-411038

Tel No **9552542349**

vinayakanturkar@gmail.com

मुखपृष्ठ : अमृता ढगे

फोटो : विनायक अंतुरकर

अंतर्गत सजावट : सुनिल सामंत

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध

आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता.

हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई साहित्य प्रतिष्ठानची परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण किंवा रुपांतर करण्यासाठी लेखकाची परवानगी घेणे आवश्यक आहे

*e Sahity Pratishthan
eleventh floor
eternity, G1102
eastern express highway
Thane. 400604
Ph : 9869674820*

*esahity@gmail.com
www.esahity.com
www.ednyaneshwari.com
www.marathiriyasat.com*

अर्पणपत्रिका

ज्याने हे सुंदर जग निर्माण केलं
ज्याने ते बघायला मला डोळे दिले
आणि ज्याने त्याचा आनंद घ्यायला मला मन दिलं

त्यांचं त्याला समर्पित

प्रकाशकाच्या डेस्कवरून

हिमालय म्हटलं की एक निर्मनुष्य, निर्दय, शुभ्र, खडतर अशा पर्वतांच्या भिंतींमागून भिंती डोळ्यासमोर उभ्या रहातात. निदान माझ्या डोळ्यांसमोर तरी रहात. हिमालयात जाऊन ऋषी मुनी तप करत म्हणजे एकांतात कुठेतरी बसत असतील असं वाटायचं. आकर्षणाहून हिमालयाची भितीच जास्त. विनायक अंतुरकरांचं हे पुस्तक वाचल्यावर मनात त्या सुंदर हिमालयाचं एक मानवी रूप तयार झालं. एक लोभस गोजिरवाणं रूप. म्हणजे एखाद्या राकट पुरुषाने लहान बाळाशी खेळताना एकदम लहान मूल होऊन बोंबडं बोलावं तसा हा हिमालय दिसला.

विनायक अंतुरकर भटके आहेत. ते स्वतःला लेखक म्हणवत नाहीत. आणि तेच बरं आहे. जातीच्या सुंदरीला आभुषणांची गरज नसते. तसं अंतुरकरांनी पाहिलेल्या दुनियेला विशेषण आणि आलंकारिक भाषेची गरजच नाही. त्यांचे फोटो आणि साधे साधे अनुभव इतके बोलके आहेत की वाचणार्याला हिमालयाचा फेरफटक मारल्याचा अनुभव येतो.

पण एक वाईटही आहे. ते अनुभव इतके रसरशीत आहेत की अतृप्तता वाढते. आणि मग स्वतःच पायात हंटर शूज घालून निघावंसं वाटू लागतं. तुम्हाला तसं वाटू लागलंच तर अंतुरकर तुमच्या मदतीला more than eager आहेत. मात्र हे पुस्तक नीट वाचा. मी स्वतः हे पुस्तक आठ वेळा वाचलं. आणि अजून किती वेळा वाचेल माहिती नाही. एक सर्वांग सुंदर पुस्तक तुमच्या हाती देताना अत्यंत अभिमान वाटतो आहे.

सुनिल सामंत

ई साहित्य प्रतिष्ठान

ई साहित्य प्रतिष्ठान

हिमालय अन्नपूर्णा ट्रेक

शुभप्रस्थान

आम्हा डोंगरी समाजाला दर वर्षी हिमालयाचे दर्शन झाल्याशिवाय चैन पडत नाही. वर्षभर सह्याद्रीतील भटकंती, सायकल ट्रेक आणि एक हिमालयातील अति उंचीवरील मोहीम याशिवाय वर्ष जात नाही. तसे आम्ही जमिनीवर कधीच नसतो. दर शुक्रवारी ट्रेकचा प्रस्ताव मांडायचा. रविवार सोमवारपर्यंत ट्रेक पक्का असतो. नंतर एक एक मेम्बर गळत जातो आणि बुधवारी ट्रेक रद्द होतो. परत शुक्रवारी नवीन ट्रेकचा प्रस्ताव. अशा चक्रामधूनच वर्षाला ३-४ ट्रेक तरी केले जातात. आणि या ट्रेकमध्ये निश्चित होतो हिमालयातील ट्रेक.

मागील वर्षाच्या 'गोचाला' पासच्या हिमालयातील ट्रेकमध्ये नेपाळ मधील 'अन्नपूर्णा' परिसरात मोहीम काढण्याचे ठरले होते. ती संधी यावर्षी मिळाली. मागील वर्षी मी लडाख मधील सायकल मोहीम केल्यामुळे आमच्या इतर मंडळींचे वर्ष हिमालयातील ट्रेक शिवाय गेले. त्यामुळे मंडळी हिमालयात जायला फार उत्सुक होती यावर्षी नेपाळमधील अन्नपूर्णा सर्किट ट्रेक करण्याचे ठरविले. नेटवरील माहिती व मागीलवर्षी झेपतर्फे याच ट्रेकला जाऊन आलेल्या गटाकडून मिळालेल्या

माहितीच्या आधारे आम्ही अन्नपूर्णा मोहिमेचा कार्यक्रम ठरवला.

मी, प्रभाकर पिसे, रवींद्र पाटील, दत्तात्रय देवल, विकास नामजोशी, राजू मुदखन्ना, उल्हास महाजनी अशी सात जणांची टीम पक्की झाली. उल्हास महाजनीचा हिमायातील हा पहिलाच ट्रेक होता. रेल्वेचे तीन महिने आधी जायचे व यायचे आरक्षण केल्यानंतर ट्रेकला नक्की जाण्याची खात्री झाली.

अन्नपूर्णा सर्किट ट्रेकचे वैशिष्ट्य म्हणजे हा जवळ जवळ २२० किलोमीटर लांबीचा ट्रेक नेपाळमधील अन्नपूर्णा हिमालयाच्या पर्वत शिखरांमधून जातो व यामध्ये १८००० फुट उंचीवरील

“थोरंगला” पास पार करावा लागतो. अन्नपूर्णा ८,०९१, मीटर, धवलगिरी ८१६७ मीटर, मच्छपुछारे ६९९३ मीटर अशा अनेक उंच हिमशिखरांच्या भव्य व अतिशय निसर्गरम्य परिसरातून हा ट्रेक जातो. थोरंगला पासपर्यंत मनांग जिल्हा व पलीकडे मुशतंग जिल्हा

यातील जवळ जवळ ५०-६० गावामधून प्रवास होतो. त्यामुळे येथील समाज जीवन अतिशय जवळून अनुभवता येते. मार्गावरती छोटी छोटी गांवे व राहण्यासाठी सुंदर हॉटेल्स असल्यामुळे बरोबर

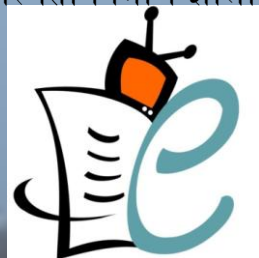

फारसे सामान घ्यायचे नव्हते. सगळीकडे जेवायची सोय असल्यामुळे नेहमीप्रमाणे रेशन, स्वयंपाकाची भांडी, तंबू वगैरे सामान बरोबर नसल्यामुळे सर्व प्रवास सुटसुटीत होता. परंतु प्रत्येक गोष्टीसाठी बरेच पैसे मोजावे लागत असल्यामुळे खर्च जास्त होणार होता. कारण अति उंचीवर सर्व वस्तूंची वाहतूक पोर्टर व घोड्यांवरून केली जात असल्यामुळे सर्व

वस्तू महाग होत्या. एका चहाच्या कपाला ९० रुपयांपर्यंत तर दालभातासाठी २५० रुपये मोजावे लागले. कॅमेरा चा १ सेल चार्ज करायला एका रात्रीसाठी १०० रुपये घेत. दोन अंड्यांचे आम्लेट ९० रुपयांना होते. दोन चपात्यांसाठी ८० रुपये मोजले. खाण्यासाठी जरी जास्त पैसे लागले तरी राहण्यासाठी ५० ते १०० रुपये रोज लागावयाचे एवढा खर्च होऊनही आमचा २२ दिवसाचा ट्रेक फक्त आठ हजार रुपयात झाला. याच ट्रेकला दुसऱ्या व्यावसायिक ग्रुप बरोबर साधारण खर्च २५ ते ३० हजारापर्यंत जातो.

रेल्वेचे आरक्षण केल्यानंतर सराव ट्रेक्स ला सुरुवात केली. सिंहगड, राजगड, लोहगड-विसापूर ट्रेक तसेच दर गुरुवारी जवळच्या टेकडीवर भरपूर सराव केला. या सरावाचा ट्रेकमध्ये फारच उपयोग झाला.

आमची ट्रेकला निघण्याची तयारी जोरात चालू असतानाच, नेपाळमध्ये पंतप्रधान ‘प्रचंड’ यांनी दिलेल्या राजीनाम्यामुळे अस्थिर परिस्थिती निर्माण झाली होती, जाळपोळ व दंगा जोरात चालू होता.

ट्रेक रद्द होण्याची परिस्थिती निर्माण झाली. टाटा मोटर्सच्या नेपाळमधील विक्री विभागाकडे परिस्थितीची चौकशी केली असता त्यांनी या परिस्थितीत नेपाळला न येण्याचे सुचवले. घरची मंडळी पेपर मधील बातम्यांमुळे नेपाळमध्ये जाण्यास विरोध करत होती. ट्रेकची तारीख पुढे ढकलणे पण शक्य नव्हते, एवढा खटाटोप करून तयार केलेला प्लान रद्द करायला मन तयार नव्हते. शेवटी नेपाळमध्ये जाऊन तेथील परिस्थितीप्रमाणे निर्णय घेण्याचे ठरले.

ठरल्याप्रमाणे ७ तारखेला मोहिमेचे सर्व सदस्य ३.३० वाजता पुणे स्टेशन वर गोरखपूर एक्सप्रेस पकडण्यासाठी हजर झाले. निरोप देण्यासाठी घरची मंडळी व मित्रमंडळी आलेली होती. नेपाळमधील अस्थिर परिस्थितीमुळे सर्वांनाच काळजी वाटत होती. वारंवार संपर्क साधण्याचे आश्वासन देऊन सर्वांच्या शुभेच्छा घेऊन आपापल्या जागा पकडल्या. गाडी बरोबर वेळेतच सुटली. ही गाडी पुण्याहून फक्त दर गुरुवारीच सुटत असल्यामुळे गाडीला गर्दी भरपूर होती.

नेपाळ मधील परिस्थितीमुळे नाही म्हणले तरी थोडे टेन्शन होतेच पण “जी गोष्ट आपल्या हातात नाही त्या गोष्टीसाठी त्रास करून प्रवासाची मजा कशाला घालवायची, काय होईल ते नेपाळमध्ये गेल्यावर बघू” असा विचार करून तो विषय डोक्यातून काढून टाकला. दोन रात्री रेल्वेच्या प्रवासात काढून पहाटे एक वाजता गोरखपूरला पोहोचलो. स्टेशनवर उतरल्यावर पहिले तर फलाटावर व रेल्वेच्या सर्व आवारात प्रवाशांची जत्रेसारखी गर्दी!

गर्दी बघून मनात शंका.. सर्व बंद असेल तर काय करायचे? कसे पुढे जाऊ शकणार? का इथूनच परत जाण्याची वेळ येणार? सर्वांच्या सॅक व सर्व सामान प्लॅटफॉर्मवर एका कोपऱ्यात ठेऊन मी व राजू स्टेशन बाहेर चौकशीला गेलो.

रात्री दोन-अडीचची वेळ, बाहेर सर्व शांत होते.जवळच एक पोलिसचौकी होती. पोलीस चौकीत जाऊन आमच्या ट्रेकची माहिती सांगून परिस्थितीची चौकशी केली.त्यांनी सांगितले की या भागात काहीच गडबड नाही सर्व नेहमी प्रमाणे शांत आहे. जे काय अस्थिर वातावरण आहे. काठमांडूमध्ये आहे, तुम्हाला ट्रेकला काही अडचण येणार नाही. समोरच तुम्हाला आत्ता सुनोलीला जाणारी गाडी मिळेल. क्षणात मनावरचे ओझे उतरले. अंगात उत्साह संचारला.

लगेच गाडीतळावर जाऊन गाडीची चौकशी केली व आमच्या सात सीट्स बुक केल्या. गाडी लगेचच ३.३० ला सुटणार होती.

गाडी सुटायला अजून एक तास होता. परत स्टेशनवर जाऊन सर्वांना ही आनंदाची बातमी दिली. प्रेश होऊन चहापाणी करून लगेचच गाडीतळावर गेलो.

गाडी आमचीच वाट बघत होती. सामान गाडीवर टाकून गाडीत बसताच गाडी सुटली. आम्ही सुटकेचा निश्वास टाकला. ट्रेक व्यवस्थित पूर्ण होणार या आनंदात पुढील सुनोलीचा प्रवास सुरु झाला. सुनोली हे भारत व नेपाळच्या सीमेवरील शेवटचे गाव. येथून भैरव या नेपाळसीमेवरील गावात जाऊन पुढील प्रवास सुरु होणार होता. सुनोली भैरव हे अंतर साधारण दोन कि. मी. आहे. भारतीयांना नेपाळमध्ये जाण्यासाठी पासपोर्ट लागत नाही.

रेल्वे अपरात्री एक वाजता गोरखपूरला पोहोचत असल्यामुळे रात्रभर झोप नव्हती. उकाड्याचे दिवस. बसमध्ये खिडकीशी जागा मिळाल्या. गार हवे मूळे छान डुलक्या लागत होत्या. बाहेर हळूहळू उजाडू लागले होते. साडेसात वाजता बस सुनोलीत पोहोचली. उतरल्यावर लगेच सायकल रिक्शावाले भैरवला जाण्यासाठी पाठीमागे लागले. आम्ही डोंगरी माणसं थोडेच सायकल रिक्शात बसणार? सरळ पाठीला सॅक लावल्या आणि चालत सुटलो.

नेपाळ सीमेमध्ये प्रवेश करते वेळी तपासणी नाक्यावर किरकोळ तपासणी करून नेपाळमध्ये प्रवेश मिळाला. साडेसात वाजता भैरवमध्ये प्रवेश केला. आम्ही सर्वजण प्रथमच परदेशात आलो होतो. हा आमचा परदेशातला ट्रेक होता. येथे आता आपला भारतीय रुपया (चालणार नव्हता. येथेच चलन बदलून घेतले.

आपले शंभर रुपये म्हणजे नेपाली १६० रुपये. पुढील प्रवास भैरव वरून डूमरे व डूमरे वरून बेसीसर असा होता.

भैरव ते भुलभुले

डुमरे ला जाणारी बस लगेच सुटणार होती. चहा कुठे मिळतो का बघायला लागलो तर बस ड्रायव्हरची घाई, "जल्दी चलो नाश्ता को आगे बस रूकेगी".

रात्री एक वाजता रेल्वेतून उतरल्यापासून सारखे पुढे धावतच होतो. बेशिसरपर्यंत अजून ६-७ तासांचा प्रवास होता. प्रवासाचा कधी कंटाळा येत नाही. फक्त खिडकीची जागा मिळावयास पाहिजे. आठ वाजता बसने भैरव सोडले.

१५-२० मिनिटांनी पुढच्या नेहमीच्या हॉटेलच्या थांब्यावर बस चहा नाशत्यासाठी थांबली. पहिल्याप्रथम सर्वांनी घरी संपर्क साधून ट्रेक व्यवस्थित सुरु झाल्याची बातमी दिली, तेव्हा घरच्यांची काळजी कमी झाली, ट्रेक संपून घरी सुखरूप घरी परतल्याशिवाय काळजी संपणार नव्हती. फोन केल्यावर पहिला झटका दिला तो फोनने, तीन मिनिटाचे बिल झाले १०५ रुपये. इथून पुढे आमचे सगळे कॉल्स आंतरराष्ट्रीय होणार होते, तेव्हा फोन सारखे करून चालणार नव्हते. चहा नाशत्या साठी गाडी फक्त २० मिनिटेच थांबणार होती. सर्वांचे फोन लागण्यास बराच वेळ गेला.

नाशत्यासाठी चांगले हॉटेल सापडेना, सर्व पत्र्याच्या टपऱ्या होत्या. नाशत्याला फक्त आम्लेट किंवा नुडल्स. आता सर्व ट्रेकमध्ये याच नाशत्यावर भागवावे लागणार होते. घाईगडबडीत नाश्ता करून बस पकडली.

बसने डुमरे चा रस्ता पकडला. प्रदेश सर्व सपाटीचा होता. आपल्यासारखीच थोडी थोडी वस्ती असलेली खेडी लागत होती. रस्ते मात्र चांगले आणि सुस्थितीत होते. मध्येच बारा साडे बारा वाजता एका हॉटेलात जेवण्यासाठी थांबून दोन वाजता बस डुमरेत पोहोचली.

बसवरून सॅक उतरेपर्यंत बेसिसारची बस आलीच. बसवरून सॅक उतरून परत बेसिसारच्या बसच्या टपावर सॅक चढवल्या. या गडबडीत लक्षात आले कि एक पिशवी दिसत नाही. सर्वांचे समान बघितले पण पिशवी काही मिळाली नाही. पहिली बस तर निघून गेली होती. पिशवीत राजूने करून आणलेल्या गुळाच्या पोळ्या, तुपाची बाटली, चटण्या, लोणचे वगैरे सर्व खाण्याचे पदार्थ होते. एवढे घरून करून आणलेले पदार्थ गेल्यामुळे फार हळहळ वाटली. परत अशी परिस्थिती येऊ नये म्हणून उल्हासकडे लास्ट-मॅनची जबाबदारी दिली. म्हणजे कोठेही आणि कुठूनही निघताना शेवटी राहून सर्वांनी सर्व सामान घेतले का नाही ते बघणे.

बेसिसारपर्यंतचा प्रवास ४-५ तासांचा होता. बेसिसारची उंची ८६४० फुट आहे. त्यामुळे आता सगळीकडे उंच डोंगर दिसू लागले.

गाडी वळणावळणाने वर चढू लागली. आजूबाजूला झाडी पण दाट होती. रस्ता फारच अरुंद होता. समोरची गाडी पास होताना बस पार दरीच्या काठाशी जायची, खिडकीशीच बसल्यामुळे थेट दरीचा खालचा तळ दिसायचा. पण अशा प्रवासाची सवय असल्यामुळे भीती वाटायची नाही.

जशी उंची गाठत होतो तसा हवेतील उकाडा कमी झाला. पुण्याहून ४२-४३ टेम्प्रेचरला निघालो होतो त्या मानाने हवा फारच गार वाटू लागली. चला आता आपला उन्हाळा संपला या विचाराने खूप बरे वाटले. पाच वाजता बस बेसिसारमध्ये पोहोचली. जवळ जवळ साठ तासांचा सलग प्रवास संपला. सर्व सामान व टपावरील सॅक उतरून एका

बाजूला लावल्या.

समोरच चौकात गर्दी व निदर्शने चाललेली दिसली. पुढाऱ्यांची जोरात भाषणे चाललेली होती. प्रचंड यांच्या राजीनाम्यामुळे परिस्थिती गंभीर होती. पण आम्हाला याचा काही त्रास होणार नव्हता, कारण आम्ही डोंगरात जाणार होतो.

बस मधून उतरल्या उतरल्या पहिला चहा घेतला. सकाळी तीन वाजल्यापासून प्रवासच चालला होता. चहाने खूपच तरतरी आली. आता शोध लॉजचा. दोघे जण सामानापाशी थांबून दोन जणांच्या दोन तुकड्या लॉजच्या शोधात गेल्या. गावाच्या टोकालाच छान लॉज मिळाले. मंगोलियन गेस्ट हाउस. उद्या येथूनच पुढचा प्रवास सुरु होणार होता. लगेच सर्व सामान हलवून खोल्या ताब्यात घेतल्या. खोलीचे भाडे १०० रुपये, पण जेवण मात्र येथेच घ्यायचे हा नियम होता. ही पद्धत पुढे सर्वच हॉटेलना होती.

खोल्या ताब्यात घेतल्यावर सर्वांनी प्रथम मनसोक्त अंधोळी केल्या. गेले तीन दिवस अंधोळ नव्हती व उद्या ट्रेक सुरु झाल्यावर परत केव्हा मिळेल याची खात्री नव्हती. परत एकदा चहा मारून जेवणाची ऑर्डर देऊन उद्याच्या पुढील चौकशी साठी बाहेर पडलो.

बेसिसार गाव त्या मानाने मोठे. कडेला छोटी मोठी दुकाने, हॉटले असलेला मुख्य रस्ता व

भोवती बैठी घरे. टिपिकल नेपाली चेहेऱ्यांप्रमाणेच आपल्यासारखे चेहरे पण बरेच होते. येथील दुकानांचे वैशिष्ट्य म्हणजे बहुतेक दुकाने व हॉटले महिला मंडळीच चालवत होती. येथे दारूला परमिट लागत नसल्यामुळे अगदी पानाच्या टपरीतसुद्धा दारूच्या बाटल्या विकायला ठेवल्या होत्या.

चौकशी करता समजले कि ट्रेकचे परमिट प्रत्येकी ४०० रुपये भरून पुढील भूलभूले या गावी मिळते व तिकडे जाण्यासाठी सकाळी बरोबर सात वाजता आमच्या हॉटेल जवळूनच बस सुटते. गावात चक्कर मारून आठ वाजता हॉटेलवर परत आलो.

जेवण तयारच होते. इकडच्या हॉटेलांमध्ये मुख्य मेनू म्हणजे नेपाली दाल भात रिफील प्लेट. रिफील म्हणजे अनलिमिटेड. यात भरपूर भात, डाळ, एक भाजी, लोणचे व पापड एवढे पदार्थ

असतात. दर १७५ रुपये एका प्लेटला. जसे आम्ही अजून उंच जाणार तसा अजून दर जास्ती लागणार होता. तसे या हॉटेलांमध्ये सर्व प्रकारची सूप, चायनिस डीशेस व अनेक कॉटिनेंटल डीशेस मिळतात; पण त्यांचे दर फारच होते व त्यांचा पोट भरण्यासाठी फारसा उपयोग नव्हता. या ट्रेकला बहुतेक सर्व परदेशी लोकच जास्त येत असल्यामुळे सर्व प्रकारचे मेनू होते व डॉलरच्या मानाने त्यांना दर जास्त वाटत नव्हते.

सकाळी बस सात वाजता असल्यामुळे फार लवकर उठायची घाई नसल्यामुळे आरामशीर गप्पा मारत दहा वाजता झोपलो. चार दिवसांनंतर प्रथमच गादीवर निवांत झोपायला मिळत होते.

सकाळी जाग आली. खिडकीतून बाहेर बघितले तर खूपच उजाडलेले. घड्याळ पाहिले तर साडे पाच वाजलेले. आपल्याकडे साडेसहा सातला असतो तसा उजेड. सर्वांना भराभर उठवले. बाहेर आलो तर बाहेरच्या दृश्याने जागेवरच खिळलो.

काल हॉटेलमध्ये उशिरा आल्यामुळे आपण कुठे आहोत याची कल्पना नव्हती. हॉटेल गावाच्या शेवटी असल्यामुळे हॉटेलच्या मागूनच डोंगर रांगा सुरु होत होत्या. गच्च झाडांनी भरलेल्या डोंगर रांगा शेवटी धुक्याच्या व ढगांच्या आवरणात विरून गेल्या होत्या. मधूनच जाणारा वळणावळणाचा कच्चा गाडीरस्ता सुस्त पसरलेल्या अजगरा सारखा वाटत होता. सर्व दृश्य भान हरपून टाकणारे होते. इथून पुढे खूप दिवस अशाच सुंदर वातावरणात काढावयाचे होते.

आज ट्रेकचा पहिला दिवस. गेले तीन महिने अन्नपूर्णाशिवाय डोक्यात दुसरा विचार नव्हता. या ट्रेकचे नेटवर व जाऊन आलेल्या ग्रुपचे अनेक फोटो बघितले होते. ते आता प्रत्यक्ष अनुभवणार होतो. सर्वांच्या मनात एकप्रकारची हुरहूर होती. खूप उत्साह होता.

भराभर तयार होऊन पावणेसातलाच बस थांब्यावर आलो. बस इथूनच सुटणार असल्यामुळे लागलेलीच होती. बस छोटीच होती. वर टपावर सॅक टाकून खिडकीच्या जागा पकडल्या. बस छोटीच होती. रस्ता खूप कच्चा होता. बसचा वेग व चालण्याचा वेग जवळ जवळ सारखाच होता.

थोडे पुढे जाताच एका लोखंडी पुलावरून मारसिंडी नदी पार केली. नदीचे पात्र मोठमोठ्या दगडांनी भरलेले व वेगवान प्रवाहाचे होते. प्रवाहाचा वेग व त्यातील मोठे मोठे खडक यामुळे नदीचा मोठा आवाज लांबवर येत होता. आता या आवाजाच्या साथीनेच वरती थोरंगलापर्यंत आमचा प्रवास होणार होता. ९ वाजता बस भूलभूलेला पोहोचली. हा

बेसिसार ते भुलभुले या दोन तासांच्या प्रवासात आम्ही फक्त 13 किलोमीटर अंतर आलो होतो. रस्ता कच्चा असला तरी, अतिशय दाट झाडीतून नदीच्या कडेकडेने असल्यामुळे अतिशय सुंदर अशी निसर्ग दृश्ये अनुभवली.

भुलभुले येथे नेपाल सरकारचे अन्नपूर्णा कोन्झर्वेशन केंद्र आहे. या केंद्रामध्ये सर्व ट्रेकचे परवाने मिळतात. या केंद्राच्या चालकांनी आम्हाला अन्नपूर्णा सर्किट ट्रेकची संपूर्ण माहिती देऊन मार्गदर्शन केले. पूर्ण ट्रेक रुट, प्रत्येक गावाची नावे, त्यातील अंतर, चालायला लागणारा वेळ याची व्यवस्थित माहिती असलेले नकाशे येथे मिळाल्यामुळे आमची काळजी मिटली. आम्ही या ट्रेकमध्ये आमच्या बरोबर गाईड व पोर्टर घेणार नव्हतो. त्यामुळे हे नकाशेच आमचा आधार होते. प्रत्येकी ४०० रु भरून सर्व गोष्टींची पूर्तता केल्यानंतर आम्हाला फोटो पासेस देण्यात आले. हे पास आम्हाला ट्रेक संपेपर्यंत सांभाळून ठेवायचे होते. पुढे ५-६ ठिकाणी हे पास तपासले जाणार होते.

ट्रेक- भुलभुले ते ताल

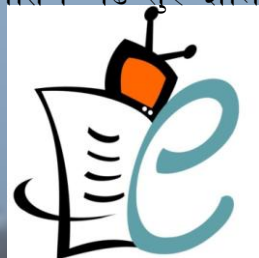
ठीक दहा वाजता पाठीला सॅक लावल्या, “पुंडलिकवरदाSSS हाSSरी विठ्ठल”, “गणपतीबाप्पा मोरया”चा गजर करून ट्रेकचा श्रीगणेशा केला. सुरवातीचा रस्ता बराच सपाटीचा

होता. लोखंडी दोर आणि पट्ट्याच्या पुलावर नदी पार करण्यासाठी आलो. साधारण ६० फुट लांब व चार फुट रुंदीचा हा पूल खूप मजबूत होता. या प्रकारचा पूल प्रथमच बघत होतो.जसे आम्ही पुलावरून चालायला लागलो तसा पूल झुलायला लागला.पुलाच्या मध्यावर थांबलो. खाली खोल नदीचा वेगवान खळखळता प्रवाह,

डावी उजवी कडे डोंगरांना जोडलेला पूल, मागील बाजूस लांबवर बारीक होत धुक्यात विरत गेलेली पर्वत शिखरे, आणि सर्वात शेवटी अगदी अंधुक दिसणारी बर्फाची शिखरे.सारेच अप्रतिम. ही तर सुरुवात होती.

आजचा मुक्काम होता ‘सानजे’ ला व अंतर होते १८ किलो मिटर. बहुदंडा गाव २५-३० घरांचे. त्यात बरीच हॉटेले व लॉजेस. आता वातावरण बदलू लागले. वरून ढग भरून आले. पावसाची चिन्हे दिसू लागली. बघता बघता पाऊस सुरु झाला. हिमालयातील वातावरणाची काहीच खात्री देता येत नाही. सर्वच अनिश्चित. बरसाती काढून डोक्यावर चढवल्या, सॅक व्यवस्थित झाकून घेतल्या. पावसाचा जोर वाढतच चालला. त्यातच चढ सुरु झाला. बरसाती धरून चालायची फार कसरत

करावी लागत होती. त्यातच धुक्यामुळे आजूबाजूचे काही दिसत नव्हते. रस्ता चांगला मोठा आणि रुळलेला असल्यामुळे चुकण्याची भीती नव्हती. मधेच एक चहाचे दुकान लागले. या वातावरणात चहाची फार आवश्यकता होती. चहामुळे व थोड्या विश्रांतीमुळे सगळा थकवा गेला.

सानजे आता दीड तासाच्या अंतरावर होते. पावसाचा जोर कमी होत नव्हता. सॅक व वर बरसाती पाठीवर चढवून पुढचा रस्ता पकडला. लांब खूप उंचावर सानजे गाव खूप लहान दिसत होते. सर्वच रस्ता चढाचा होता. प्रत्येकांनी आपली चालायची गती पकडली. मी व देवल मागे राहिलो होतो. मधेच एक ३-४ घरांची वस्ती लागली. रस्त्याच्या कडेला एक छोटे खूप गोजिरवाणे कोकरू खेळत होते. आम्हाला बघतातच ते स्तब्ध झाले पण पळाले नाही. थांबून त्याला गोंजारायचा मोह काही आवरला नाही. मागे वळून पहिले तर ते आमच्या पाठीमागे येत होते. जवळ जवळ एक किलोमीटर मागे आले. हाकलले तर मागे पण जायला तयार नाही. आम्हाला काळजी त्याच्या परत जाण्याची. पुढे एक आजी दिसल्या. त्यांच्या ताब्यात त्याला देऊन आम्ही पुढे सटकलो.

सानजे गावात पोहोचायला पाच वाजले. वर पाऊस खाली चिखल व पाठीवर ओझे. खूप दमून गेलो होतो. गावात मनासारखे हॉटेल काही मिळाले नाही. येथून २-३ किलो मीटरवर पण चांगली हॉटेल आहेत व आम्हाला उद्याची सुरुवात पण तिथूनच करायची होती असे कळल्यामुळे पुढे जाऊन मुक्काम करावयाचे ठरले. पुढे सर्व उतार होता. परत सॅक पाठीवर लावून चालवायचे जीवावर आले होते. पण इलाज नव्हता.

थोडे पुढे येऊन एक वळण पार केले. अक्षरशः फ्रेम मधील निसर्ग चित्रच. खाली फेसाळलेली नदी वर लोखंडी झुलता पूल, समोर डोंगरावरून फेसाळत कोसळणारा धबधबा, पुलावरून नदी पार करून आलो. नदीकाठीच हॉटेल होती. दोन तीन हॉटेल बघितली, आणि सगळा मूडच गेला यांच्यापेक्षा मागे वर बघितलेली हॉटेल चांगली होती. येथे वीज पण नव्हती. मागे जाण्याची कुणात ताकद नव्हती. पाऊस पण जोर धरून होता. जेथे थांबलो होतो तेच हॉटेल घेतले. गरम गरम चहा घेतला. एकाच

जागेवर थांबल्यामुळे थंडी वाजू लागली. सॅक उचलणेसुद्धा जीवावर आले होते. शरीराचा असा कोणचाही भाग नव्हता जो दुखत नव्हता.

पुण्यात चालण्याचा सराव केला होता पण वजन घेऊन चालण्याचा नव्हता. त्यात पहिलाच दिवस. जेवण्याची ऑर्डर देऊन खोल्या गाठल्या. खोलीमध्ये फाटलेल्या का असेना पण झोपायला गाद्या होत्या. भिंती म्हणजे लाकडी फळ्यांची फटी असलेली पार्टिशन. वारा नव्हता हे नशीब. खोल्यांमध्ये जेमतेम तीन माणसे झोपतील येवढीच जागा. सर्व कपडे ओले, सॅक ओल्या, वीज नाही. हॉटेलात मेणबत्ती पण नाही. बॅटरीच्या प्रकाशात कपडे बदलले.

जेवायला अजून वेळ होता. म्हणून बाहेर थोडी चक्कर मारून आलो. अंथरुणात पडलो असतो तर परत जेवायला उठण्याची पंचाईत. जेवायची सोय मात्र चांगली होती. गरम गरम नेपाली दाल भात भरपूर हाणला. हॉटेल मालकीण बाईच होत्या. अजून दोन तीन लोक होते. गप्पा मारता मारता

कळले कि आम्हाला यायला थोडा उशीर झाला असून पावसाळा सुरु झाला आहे. थोरंगला पासमध्ये पण खराब वातावरण आहे. येथे गेले चार दिवसापासून पाऊस सुरु झाला आहे. आम्ही काळजीत. पहिला दिवस असा तर अजून १५ दिवस कसे जातील. अजून पुढे जाऊन मागे परतण्याची वेळ आली तर काय करायचे. खराब

वातावरणामुळे ट्रेक अर्धवट सोडल्याची उदाहरणे ऐकली होती. आमच्या कार्यक्रमात जास्त दिवस पण नव्हता. शेवटी झोपताना ठरले के काही झाले तरी पुढेच जायचे. आता माघार नाही.

सकाळी लवकरच सात ला चहा व बिस्कटे खाऊन पुढचा रस्ता धरला. आजचा टप्पा १३ किलोमीटरचा तालपर्यंत होता. चालायची गती पकडायला थोडा वेळ लागला. पाऊस पूर्ण थांबला नव्हता. पाठीवर बरसाती असल्यामुळे चालायची पाहिजे तशी गती मिळत नव्हती. जसे जसे आत जात होतो तशी उंची वाढत होती, नदीचे पात्र लहान झाले. पण आवाज मात्र कायम कानाशी होता. एका

ठिकाणी डोंगरावर अत्यंत अवघड ठिकाणी जेसीबीच्या सहाय्याने रस्त्याचे काम चालू होते. त्या

ठिकाणी एवढा जेसीबी कसा नेला असेल हे कोडेच. हा भाग अत्यंत चढाचा व घसरडा व भुसभुशीत होता. वर बाजूला पहिले तर मोठे मोठे दगड व माती खाली गडगडत येत होते. रस्ता फार अरुंद आणि दरीच्या अगदी कडेने होता. हा भाग अत्यंत सावधपणे पार केला. वर चढताना काही पोर्टर भेटले. त्यांच्या पाठीवरचे पाईप, ३०-४०

कोंबड्यांचा पिंजरा यांचे ओझे बघून नवल वाटले. रस्त्यात छोटे छोटे धबधबे तर खूप बघितले.

पण आता जो समोर दिसत होता त्याचे सौंदर्य थांबूनच पाहावे लागणार होते. बरोबर

धबधब्याचा समोरच एक सुंदर हॉटेल होते. पाऊस असल्यामुळे सॅक बाहेर ठेऊन आत बसलो. हॉटेलची रचनाच अशी होत कि धबधब्याचा पूर्ण आनंद लुटता यावा. हॉटेल एकदम दरीच्या काठावरच होते. दरी खूप खोल असल्यामुळे खाली नदीचा प्रवाह खूप बारीक दिसत होता.

समोरच्याच दरीतील उंच घळी मधून हा अतिशय सुंदर धबधबा कोसळत होता. याची उंची प्रचंड होती, वाऱ्यामुळे खाली पडणाऱ्या पाण्याच्या तुषारांमुळे तयार झालेल्या पांढऱ्या पडद्यामध्ये धबधब्याचा शेवटचा भाग अदृश्य झाला होता. हे सर्व दृश्य धुक्याच्या पातळ पडद्यात खूपच सुंदर दिसत होते. हे सौंदर्य कॅमेऱ्यात टिपण्याचा प्रयत्न केला. या ठिकाणाहून पाय निघत नव्हता पण निघणे भाग होते. थोडी पोटात भर टाकली. चहा मारला व पुढची वाट पकडली.

थोड्याच वेळात सर्वांनी आपापली चालण्याची गती पकडली. मी व राजू मागे होतो. सर्वात पुढे नामजोशी, महाजनी व मधल्या टप्प्यात पाटील, एकमेकांना दिसत नव्हतो. रस्ता लहान पण चढाचा होता. थोडे वर आल्यावर पिसे व देवल भलत्याच रस्त्याने जाताना दिसले. मुख्य रस्ता सरळ वर जात होता व हे दोघे खाली उतरत होते. पुढे हाका मारून पहिल्या. कोणीच नव्हते. हे दोघे नक्कीच रस्ता चुकले होते. दोघांना जोरात हाका मारल्या, आवाज पोहोचत नव्हता. शिट्ट्या मारल्या. बहुतेक शिट्टीचा आवाज पोहोचला. दोघांनी थांबून मागे पाहिले. त्यांना परत बोलावले. आम्हाला ते दिसले म्हणून बरे, नाहीतर या निर्मनुष्य भागात नंतर शोधाशोध करण्याचा फार कठीण प्रसंग आला असता. पुढे जेव्हा सर्व एकत्र आले तेव्हा सर्वांना प्रसंगाचे गांभीर्य सांगून एक नियमच केला, कि दर एक तासा नंतर सर्वांनी एकत्र जमूनच पुढे जायचे, व चालताना एकमेकांच्या दृष्टीच्या टप्प्यात राहायचे.

पाऊस थोडा थांबला होता. पण धुके सर्वत्र भरून राहिले होते. मध्ये मध्ये लोखंडी पुलावरून

नदी पार करून समोरच्या डोंगर रांगेवर जावे लागायचे पुलावर दरीच्या मध्यभागी आल्यावर नदी, तिची खोली व दोन्ही बाजूंच्या दर्यायची भव्यता जाणवायची. समोरच एका दरीत लांबवर एकुलते एक हॉटेल दिसले. निर्मनुष्य भागात एवढे सुंदर हॉटेल पाहून आश्चर्यच वाटले. थोड्याच वेळात हॉटेलपाशी पोहोचलो.

चहाची गरज होतीच. अशा वातावरणात मग भरून गरम गरम चहा म्हणजे चैनच.

चहा पिऊन निघता निघता एक अमेरिकन टीम भेटली. सोलर एनर्जीच्या खास प्रकल्पाच्या उभारणी साठी आलेली होती. थोड्या गप्पा मारून पुढे निघालो. पुढचा टप्पा तीव्र चढाचा होता. अर्धातासच लागला पण पुरता घाम काढला. म्हणतात ना कष्टाचे फळ गोड असते, त्याचा प्रत्यय लगेच आला. धापा टाकत टाकत शिखर माथ्यावर पोहोचलो आणि दम घ्यायचा विसरलो.

आजूबाजूला पहिले तर अक्षरशः एका भान हरपून टाकणाऱ्या अतिशय सुंदर अशा निसर्ग चित्रात प्रवेश केला होता. स्वर्ग यापेक्षा वेगळा नसावा. चारी बाजूनी गच्च झाडांनी भरलेले डोंगर. मध्ये

बशीसारखे मोकळे, लहान मोठ्या दगडांनी भरलेले नदीचे पात्र, या मोकळ्या पात्राच्या कडेकडेनी डौलदार वळणे घेत खळखळत जाणारी नदी, उजव्या हाताला २५-३० सुंदर अशा घरांचे चौकोनी स्वागत कमान असलेले छोटेसे टुमदार गाव, त्या मागील डोंगरांवरून कोसळणारे शुभ्र ४-५ धबधबे, समोर प्रवेशद्वारासारखी उघडणारी दरी, दारावर

तोरण बांधल्यासारखे त्या दरी मधून दिसणारे हिमशिखर. वातावरण एकदम मोकळे, ना धुके ना ढग. या स्वर्गाचे नाव ताल. या स्वर्गातच मुक्काम करावयाचा असल्यामुळे या निसर्ग चित्राचा मनसोक्त आस्वाद घेऊन हॉटेलचा रस्ता पकडला.

ताल ते भरतंग

चार वाजले होते. ताजे तवाने होऊन परत एकदा स्वर्ग सुखासाठी बाहेर पडलो. मगाशी लांबून दिसणाऱ्या धबधब्याशी जवळून गळाभेट घेतली. एमजी रोड वर विंडो शॉपिंग करून परत हॉटेलवर. एमजी रोड म्हणजे गावातील एकुलता एक मुख्य रस्ता. दोन्ही बाजूस हॉटेल, दुकाने व घरे. येथील हॉटेले मात्र दुमजलीच पण प्रत्येक हॉटेल मधील बगीचा अतिशय रंगीबेरंगी सुंदर फुलांनी नटवलेला. विशेष म्हणजे प्रत्येक हॉटेलमध्ये बिअर उदंड. मोकळ्या बाटल्यांची विल्हेवाट कशी लावणार तर बागेमध्ये त्या उलट्या पुरून सुंदर सुंदर नक्षीकाम केलेले. जेवायला आता नेपाली दाल भात थाळीचा कंटाळा आला होता. भाताला पर्याय नव्हता. आज अंडा करी भातावर ताव मारला. दोन दिवसाच्या वजन घेऊन चालण्याच्या कष्टाला शरीर सरावले होते. त्यामुळे फारसे आ उ न करता अंगावर दुलया ओढल्या.

सकाळी उठलो ते नवीन अडचण. उल्हास चे दोन्ही पायांचे घोटे सुजलेले. शरीराचे सर्व वजन घोट्यावर पडत असल्यामुळे चालायला त्रास होत होता. त्यात पुढे वजन घेऊन चालायचे म्हणजे अजून अडचण. हा त्रास त्याला त्याचे पायाचे तळवे सरळ (फ्लॅट फुट) असल्यामुळे होत होता. पायातील तळव्याची कमान शरीराचा भार प्रत्यक्ष घोट्यावर येऊ देत नाही. आत्तापर्यंत त्याला ही अडचण कधी आली नव्हती. आता काही झाले तरी पुढे जाण्याशिवाय पर्याय नव्हता. वेदनाशामक गोळ्या देऊन घोट्याला बोलिनी मलम लावले व हळू हळू पुढेचा रस्ता पकडला. प्रबळ मानसिक इच्छाशक्ती शारिरीक अडचणीवर मात करते याचा अनुभव थोड्या वेळानंतर आला. सुरवातीला हळू हळू चालणारा उल्हास नेहमी प्रमाणे चालू लागला. आमची काळजी मिटली. नाहीतर मुक्काम अथवा घोडा किवा पोर्टर करून पुढे जाणे हा पर्याय होता.

रस्ता चढाचा होता. वातावरण ढगाळ होते पण पाऊस नव्हता. चालायला सुरुवात करून तास दीड तास झाला होता. रोजच्या सवयीनुसार नाशत्या साठी थांबलो. आमच्याकडे तयार पदार्थ भरपूर होते. त्यात खजूर, चिक्की, चिवडा, बाकरवडी, खजुराचे लाडू, भाजके शेंगदाणे इ. त्यामुळे हे पदार्थ संपेपर्यंत सकाळी बाहेरचे काही खायचे नाही हे ठरवले होते. त्यामुळे हॉटेलमधून आम्ही चहा बिस्कीटावर बाहेर पडत असू. नाश्ता करता करताच पावसाला सुरुवात झाली. आडोसा कुठेच नव्हता.

नाश्ता करून पावसातच थोडी विश्रांती घेऊन चालायला सुरुवात केली. मध्येच धारपांनी गावात चेकपोस्टमध्ये आम्हा सर्वांचे ट्रेक परवाने तपासून त्यावर शिक्के मारले. पुढचा रस्ता रुंद आणि साधारण चढाचा होता. बागरचाप गाव मागे सोडून साडे चार वाजता दानाकु गावात आलो. पावसाने चांगलाच जोर धरला होता. येथेच मुक्काम करण्याचे ठरवले. खोल्यांमध्ये सामान टाकले. पावसामुळे बाहेर जाण्याची सोय नव्हती. कपडे बदलून खाली हॉटेलच्या जेवणाच्या खोलीत जमा झालो. भूक खूप लागली होती. जेवायला खूप वेळ होता. नुडल्स तयार करायला सांगितले. आधी एका प्लेटमध्ये किती नुडल्स येतात याचा अंदाज नव्हता. समोरच्या प्लेट पाहिल्यावर निम्म्याच मागवल्या असत्या तर बरे झाले असते. एका प्लेटची किंमत नव्वद रुपये. बळे बळे जात नसताना सर्व संपवले. रात्रीचे जेवण आताच झाले.

बरसाती घेऊन बाहेर चक्कर मारायला बाहेर पडलो. पाऊस कमी झाला होता. समोरच लाम्जुंग

आणि पिसांग या हिमाच्छादित शिखरांचे दर्शन होत होते. प्रथमच या ट्रेकमध्ये इतक्या जवळून ही शिखरे पहिली. उल्हासची तर हिमालयात ट्रेकची पहिलीच वेळ होती. त्यामुळे त्याला तर फारच भरून आले. अंधार पडल्यावर हॉटेल वर आलो. दोन दोन घास भात खाऊन झोपलो.

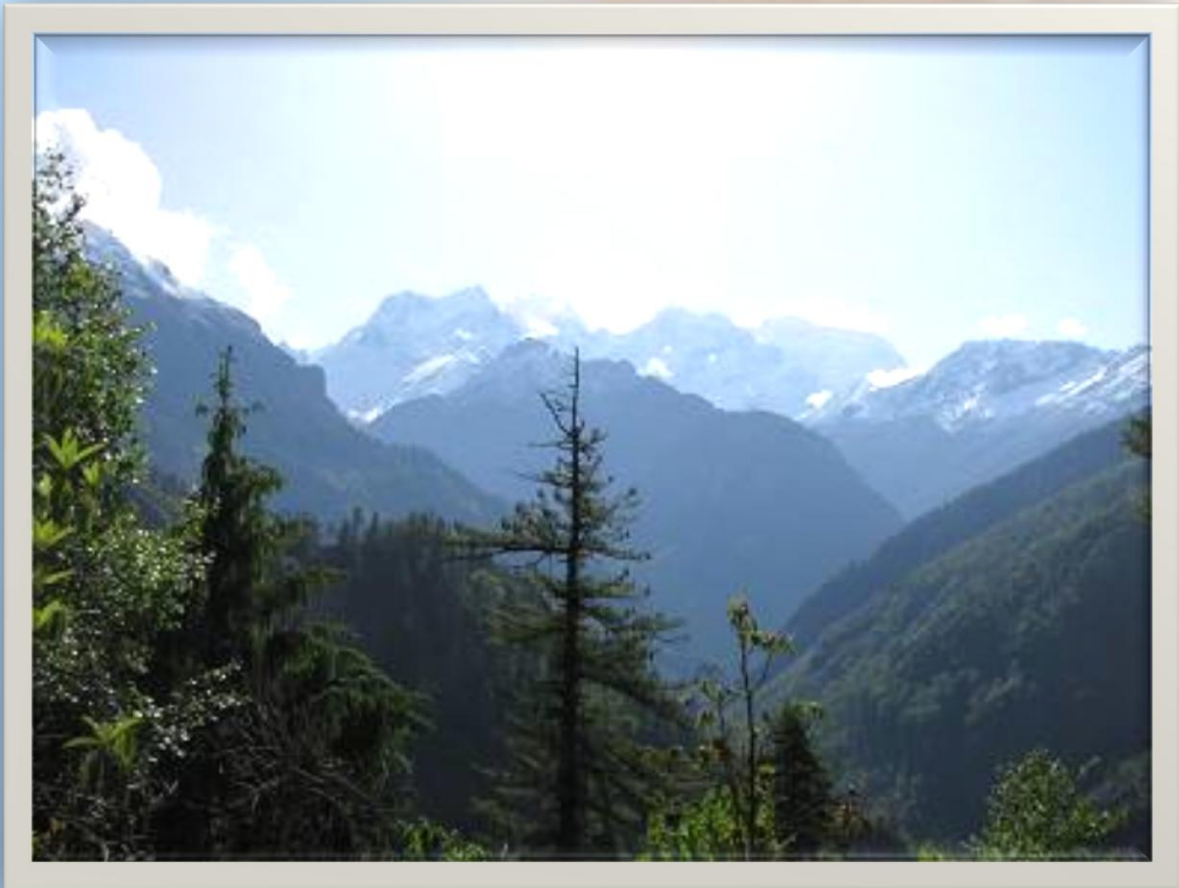
सकाळी उठून गॅलरीत येऊन बघतो तर वातावरण एकदम स्वच्छ. आभाळात ढग नाही. समोरच्या मन्सलु शिखराच्या हिमाच्छाधीत टोकावर उगवतीची सोनेरी किरणे पडत होती. दृश्य अप्रतिमच होते, पहिला आत जाऊन कॅमेरा काढला, सर्वांनीच या निसर्गाच्या मेजवानीवर ताव मारला. बरोबर सात वाजता आम्ही पुढच्या रस्त्याला लागलो.

आज पाऊस नव्हता, ३-४ दिवसांच्या सवयीने, चालायला शरीर पण सरावले असल्यामुळे, चालण्यात उत्साह आणि गती होती. साधारण पहिला तासभर तीव्र चढाचा व दाट झाडीतून जाणारा अरुंद रस्ता लागला. जसे थोडे सपाटीला आलो, थोडे खाऊन पाणी पिले. जास्त वेळ न थांबता पुढे सुटलो. रुंद रस्ता लागला. झाडी थोडी विरळ झाली. बऱ्यापैकी उंची गाठल्यामुळे बाजूची शिखरे जवळून दिसू लागली. थोडे पुढे जाताच लाटामारंग या ४-५ घरांच्या छोट्या गावात पोहोलो. ही घरे कम सुंदर अशी हॉटेलच होती. अतिशय सुंदर जागा. मन्सलु, लाम्जुं, पिसांग या पर्वत शिखरांचे खूप जवळून दर्शन झाले. वातावरण स्वच्छ असल्यामुळे आकाशाच्या निळ्या रंगाच्या पार्श्वभूमीवर पांढरी शुभ्र हिमशिखरे खूपच सुंदर दिसत होती. फोटो-सेशन केले. कोणत्याही कोनातून फोटो काढला तरी अतिशय सुंदर असे निसर्ग चित्र मिळत होते.

पुढचा रस्ता साधारण चढ उताराचा लागला. आजचा मुक्काम चामेला ठरवला होता. अंतर होतं १४ किलोमीटर. चामेला येऊन पोहोचले. अजून खूप वेळ होता. येथे मुक्काम न करता पुढे जायचे ठरले. त्याआधी पोटात भर घातली. आता इकडे तिकडे न बघता चालण्याची गती वाढवली. पाच वाजता चार किलोमीटर पुढे असलेल्या भरतंग गावात पोहोचलो. खूप दमछाक झाली पण बराच मोठा टप्पा मारला होता. मनांगला एक मुक्काम जास्त मिळणार होता.

गावात एकलते एक साधेच हॉटेल होते. वीज नव्हती. काही फरक पडत नाही. झोपायची व जेवायची सोय झाली. जशी विश्रांती झाली तशी अंगात थंडी भरू लागली. मालकाने डायनिंग हॉलमध्ये रूम हिटर लावला. हा हिटर म्हणजे लोखंडी डब्यात लाकडे जाळणे. याला वर मोठी चिमणी बसवली असल्यामुळे धूर बाहेर जाऊन खोली उबदार राहते. जेवण करून लवकरच झोपलो.

भरतंग ते लेतदर

आजचा दिवस होता मानंग चा. १३-१४ कि मी अंतर. पावसाने काढता पाय घेतलेला. वातावरण स्वच्छ साडेसात ला भरतंग सोडले. वाटेत पिसंग गाव लागले. पिसंग गाव अप्पर व लोअर पिसंग या दोन गावात विभागले आहे. दोन्हीमध्ये घ्यारू गाव. अप्पर पिसंगला आलो. १९५००फुट उंचीचे पिसंग शिखर डाव्या बाजूला खूपच जवळ दिसत होते. खालील देवदार झाडांच्या जंगलातून सरळ आभाळात चढलेले पिसंग शिखर त्यावरील हिमदऱ्या व डोंगरधारा यामुळे खूप सुंदर दिसत होते. पुढे जाताना प्रत्येक वळणावर या शिखराची वेगवेगळी रूपे अनुभवली. एका ठिकाणी तर पूर्ण लाकडी बांधणीच्या सुंदर हॉटेलला पिसंग शिखराची पार्श्वभूमी इतकी अप्रतिम दिसत होत कि येथे एक वेगळे फोटो सेशन झाले.

उजव्या हाताला मार्चिंडी नदीची साथ तर अखंड होतीच. रस्ता मधूनच देवदार झाडांच्या दाट जंगलातून तर कधी नदी कडेने जायचा. खरोखरीच हा सर्व परिसर निसर्ग सौंदर्याची खाण होती, फोटोग्राफी किती करू किती नको असं होत होतं. जास्त वेळ त्यातच जात होता.

भरतंग ते पिसांग रस्ता तसा बराच चढाचा होता. पिसांग नंतर हुम्डे ला पोहोचलो. हुमडेला विमानतळ आहे. धावपट्टी छोटीशी. आठवड्यातून ३ वेळा येथे विमानसेवा उपलब्ध असते. हुमडे सोडले आणि डाव्या बाजूला अन्नपूर्णा शिखर समूहांची रांग दिसू लागली.

अन्नपूर्णा
शिखराची उंची
२५८९० फुट आहे.
तसेच शेजारील
गंगापूर्ण शिखर
२४१७२ फुट
उंचीचे. एवढी
आकाशाला
भिडलेली उंच
हिमशिखरे एवढ्या
जवळून पाहण्याची

ही पहिलीच वेळ. वातावरण निरभ्र व ऊन असल्यामुळे आकाशाचा निळा रंग जास्तीच गडद वाटत होता. या गडद निळ्या रंगाच्या पार्श्वभूमीवर अन्नपूर्णा व गंगापूर्ण शिखरांच्या उंच चढलेल्या पांढऱ्याशुभ्र भिंतीसारख्या डोंगररांगा पाहताना भान हरपले. हा मानांग मधील हिमालयाचा परिसर एवढा भव्य दिव्य आणि सुंदर आहे कि परदेशी गिर्यारोहक येथे मोठ्या संखेने येतात व मनसोक्त राहतात. खरोखरीच याच्या निर्मात्यापुढे शतशः प्रणाम.

साडेपाचच्या सुमारास मानांगमध्ये प्रवेश केला. अतिशय स्वच्छ आणि सुंदर गाव. मुख्य रस्ता दगडी फरसबंदी असलेला. दोन्ही बाजूने सुंदर लॉजेस आणि दुकाने. पण सर्व खूप महाग. नेहमी प्रमाणे चौकशी करून एका छान लॉजवर सामान टाकले. ताजेतवाने होऊन गरम कपडे घालून डायनिंग रूममध्ये जाऊन मस्तपैकी गरम चहा घेतला. ५० रुपये एका मग चहाचे. पण समाधानाची किंमत त्यापेक्षा जास्त होती. रात्रीच्या जेवणाचा मेनू सांगितला व बाजारात चक्कर मारायला बाहेर पडलो.

हिमशिखरांच्या परिसरात असल्यामुळे गार वारा थंडीची तीव्रता वाढवत होता. प्रथम सर्वांनी घरी फोन करून खुशाली कळवली. गेल्या ४-५ दिवसात घरी फोन केला नव्हता घरच्यांची काळजी कमी केली. फोनचा दर ६० रुपये प्रती मिनिट असल्यामुळे सर्वांचे फोन पटापट झाले. येथे परदेशी लोकांचा वावर जास्त असल्यामुळे, कॉफी शॉप, केक शॉप, श्री स्टार हॉटेल, कोंन्टिनेन्टल जेवण अशा सर्व भारी भारी गोष्टींची रेलचेल होती. त्यामुळे साध्या हॉटेलमध्ये पण जेवणाचे दर प्रचंड होते. एम जी रोडला चक्कर मारून डायनिंग हॉलमध्ये बंदिस्त झालो. रूम हिटर लावलाच होता. त्यामुळे बाहेर जरी प्रचंड थंडी होती तरी आत वातावरण उबदार होते.

उद्याचा एक दिवस जास्तीचा हातात होता. त्याचा उपयोग आम्हाला अतिउंचीवरील वातावरणाचा शरीराला सराव करण्यासाठी होणार होता. असा सराव न करता अति उंची वर गेले तर मळमळणे, तीव्र डोकेदुखी, उलट्या या सारखा अतिउंची वरील वातावरणाचा त्रास सुरु होतो. या त्रासाला उपाय म्हणजे परत कमी उंचीवर येणे. कधी कधी यामुळे मोहीम अर्धवट सोडून द्यायची पाळी येते.

जवळपासच्या छोट्या ट्रेकची चौकशी करता, आईस लेक चा ट्रेक सरावासाठी करण्याचे ठरले. मनांग येथून या परिसरातील हिमशिखरांचे सूर्योदयाचे सुंदर दृश्य अतिशय अप्रतिम दिसते. तसेच या परिसरात आईस लेक, त्रीलोची लेक, गंगापूर्ण लेक, या सारखे छोटे मोठे सुंदर ट्रेक मार्ग आहेत. त्यामुळे येथे परदेशी ट्रेकर्सचा मुक्काम वाढतो. पण आमच्याकडे जास्तीचा फक्त एक दिवस होता. तो आईस लेकच्या ट्रेकला कारणी लागणार होता. येथे पहाटे साडेपाचलाच उजाडते. पहाटेच्या सूर्योदयातील अन्नपूर्णा, गंगापूर्णा शिखरांवरील रंगपंचमीची अतिशय उत्सुकता होती. सेल टाकून कॅमेरे सज्ज ठेवले व पाचचा गजर लाऊन आडवे झालो.

पहाटे गजर झाला. जबरदस्त थंडी असल्यामुळे अंगावरची दुलई काढायला जीवावर आले. खिडकीतून बाहेर बघितले. सर्व धुकट दिसत होते. काल संध्याकाळी तर समोरची हिमशिखरे हाताच्या अंतरावर खूप छान दिसत होती, आणि आत्ता तर काहीच दिसत नव्हते.

अंधारात वाटले पडदा असेल म्हणून निरखून बघितले तर धुक्याच्या पडद्या मागे सर्व अदृश्य. तरी मोठ्या आशेने सर्व जण कॅमेरे घेऊन खाली उतरलो. उजाडू लागले होते. समोर सर्व शिखरे ढगाआड व खालील भाग धुक्यात विरलेला. फार हळहळ वाटली, कारण पुण्याहून निघताना येथून परतलेल्या मंडळींचे येथील अप्रतिम सूर्योदयाचे फोटो बघितले होते. तरी आशा काही सुटत नव्हती.

पण अन्नपूर्णाने आम्हाला निराश केले नाही. अचानक अन्नपूर्णाच्या बरोबर शिखरावरील ढग क्षणभरासाठी बाजूला झाले आणि सुवर्ण रसात झळाळणाऱ्या हिमशिखराचे विलोभनीय दर्शन झाले. खाली धुक्याचा पडदा, मध्ये अस्पष्ट दिसणाऱ्या डोंगर रांगा, त्यावर ढगांची झालर थेट शिखर माथ्यापर्यंत पसरली होती, उंच आभाळात अधांतरी वाटणारे, ढगामधून डोकावणारे, कोवळ्या सोनेरी सूर्य किरणात नाहणारे टोकदार हिम शिखर, बाजूच्या ढगांवर पडलेली सोनेरी आभा, हे सर्व पाहताना सर्व जण मंत्रमुग्ध झाले. शब्द मुके झाले. कॅमेऱ्यांनी हे दृश्य टिपण्याची घाई केली. केवळ एका मिनिटाच्या आतच सर्व ढगा आड गेले. पण मनातले व कॅमेऱ्यात पकडलेले हे क्षण अविस्मरणीय आहेत.

फक्त खाण्याचे पदार्थ व पाण्याचा बाटल्या घेऊन आईस लेकचा रस्ता पकडला. कोपऱ्यावरच्या

टपरीत चहा घेतला. वाटेत एका माणसाला रस्ता विचारला, त्याने डावी कडे उंच बोट दाखवून सांगितले कि "वो जो उप्पर स्त्रो कि लाईन दिख रही ही उसके पार आईस लेक है. और रास्तेमे आपको

बोर्ड भी मिलेंगे.” त्याने दाखवलेल्या स्नो लाईन कडे पहिले, रस्ता शेवटपर्यंत तीव्र चढाचा पण मळलेला होता. साधारण एक ते दीड सिंहागड इतकी उंची असेल.

दाखवलेला रस्ता पकडला. अर्ध्या तासानंतर एक मॉनेस्ट्री लागली. पुढे सर्व रस्ता आभाळात शिरलेला. उंची दहा हजार फुटांवर असल्यामुळे झाडी व गवत नाही. रस्ता सुट्टे दगड व मातीचा, घसरगुंडीचा. बऱ्याच वेळेला दरीच्या अगदी कडेने गेलेला. उंची व तीव्र चढामुळे खूप दम लागत होता.

दोन तास
झाले तरी
अजून स्नो
लाईन
जाग्यावरच.
दहा वाजले
होते, आता
वातावरण
एकदम मोकळे
होते. मागे
वळून पहिले.
दिड दोन
हजार फुट वर

चढून आल्यामुळे आता अन्नपूर्णा गंगापुराची शुभ्र शिखरे उन्हात चमकत होती. ढग, धुके गायब. गंगापुरा लेक, त्या मागील हिमनदी, पिसांग अन्नपूर्णा , गंगापूर्ण , त्रीलोची, थोरांग या शिखरांच्या पर्वतरांगा, त्यावरील धारदार हिमकडे, खाली मानंग मधील छोटी छोटी दिसणारी घरे. या सर्व निसर्ग चित्राचा निवांत आस्वाद, उदरभरण करत असतानाच घेतला. भरपूर फोटो काढले. अजून आईस लेक चा मागमूसही नव्हता, मध्ये मध्ये “आईस लेक-कडे” चे बोर्ड मात्र लागायचे. साधारण तीन हजार फुट

उंची चढलो होतो. आइस लाईनच्या जवळ पोहोचलो, जवळ म्हणजे तरी अजून अर्धा एक तास लागला असता. व पुढे आइस लेक किती लांब आहे हे माहित नव्हते.

आजचा आमचा हेतू उंचीच्या सरावा चा होता. तो झाला. जवळ जवळ चार तास नुसता उभा चढच चढत होतो. सर्वांनी परत फिरण्याचा निर्णय घेतला. परत एकदा इतक्या उंचीवरून दिसणाऱ्या पर्वत शिखरांचे सौंदर्य मनात व कॅमेऱ्यात टिपले व उतरायला सुरुवात केली. वाटले उतरताना पटापट उतरू पण जसा चढताना खडा चढ तसा उतरताना तीव्र उतार त्यामुळे घसरण्याची भीती. फार फार काळजीपूर्वक उतरावे लागले. त्यामुळे जवळ जवळ चढण्याइतकाच वेळ उतरायला लागला.

हॉटेलवर यायला दोन अडीच वाजले. आज बऱ्याच दिवसांनंतर दुपारची विश्रांती मिळाली. अंधोळीला सोलर हिटरचे गरम पाणी. चैनच. आठवड्याची अंधोळ करून घेतली. कपडे धुणे व नंतर मस्त झोप. संध्याकाळी बाजारात फेर फटका. अन्नपूर्णा कॉन्जर्वेशनच्या ऑफिस व प्रदर्शनाला भेट. या प्रदर्शनात या परिसरातील शिखरे, ट्रेक, वनस्पती, वन्यजीवन समाज जीवन इ. बद्दल सर्व माहिती व

सुंदर फोटो बघावयास मिळाले. रात्री झकास “अंडाकरी भात”चे जेवण. झोपताना डोळ्यासमोर दिवसभराची सर्व दृश्ये. झोप केव्हा लागली समजले नाही.

सकाळी गरम गरम सामोश्याचा मस्त पैकी भरपेट नाश्ता करून सात वाजता मानांग सोडले. आजचा मुक्काम होता लेतदर. अंतर २० कि मी. उंची १३६०० फुट. इथून पुढे थोरंगला पासपर्यंत सर्व रस्ता चढाचा असणार होता. आज पण अन्नपूर्णा शिखरांवर वातावरण ढगाळच होते.

मुख्य मनांग संपले व मानांग गावठाण सुरु झाले. रस्त्याच्या दोन्ही बाजूनी नुसत्या दगड मातीत बांधलेली एकसारखी बैठी घरे डोंगर उतारावर चढत गेली होती. मध्ये दगडी पायऱ्यांचा चढत गेलेला रस्ता. त्यामागे हिमाशिखरांची महिरप, खूप सुंदर निसर्ग चित्र. हा गावातला रस्ता एका सुंदर तिबेटी गुंफेमधून बाहेर पडला. मानांग ते लेतदर दरम्यानच्या प्रवासात मागे जाणारी अन्नपूर्णा व

गंगापूर्ण शिखरांची प्रत्येक वळणांवर दिसणारी विविध रूपे खूप मनोहारी होती. समोर थोरंग शिखराची हिमटोपी हळू हळू ढगातून डोकाऊ लागली होती.

जशी उंची गाठत होतो तशी उजव्या हाताला अजून काही अनामिक हिमशिखरे डोकाऊ लागली, चारी बाजूचा निसर्गाचा सौंदर्य अविष्कार पाहायला दोन डोळे कमी पडत होते, पाउल पुढे पडत नव्हते. पण मुक्कामाची आठवण झाली कि शेपट्या पिळल्या जायच्या आणि वेग वाढायचा.

रस्त्यात स्थानिक लोकांच्या खूप झुंडीच्या झुंडी दिसल्या. वाटले यात्रे साठी वगैरे आले असतील. पण हे लोक आले होते बर्फात मिळणारे किडे पकडण्यासाठी. शिखरांवर बर्फ वितळू लागले कि त्या भागात एक प्रकारचे सुरवंटासारखे किडे सापडतात. हे किडे खूप औषधी असतात. रात्रभर ग्लासभर पाण्यात अथवा दुधात ठेऊन ते पाणी सकाळी घेतात. त्यामुळे ताकद वाढते. या किड्याची किंमत प्रत्येकी २०० ते २५० रुपये दलाला कडून त्यांना मिळते. व हे दलाल हेच किडे ४ ते ५ लाख रु

किलोने परदेशात विकतात. या किड्यांना "यार से गुम्बा" म्हणतात. याचे गुणधर्म साधारण आपल्याकडच्या शिलाजित सारखे.

२.३०

वाजता लेतदर
ला पोहोचलो.
खर तर
आजचा मुक्काम
थोरंग फेडी ला
होता, येथून
पुढे पाच
कि.मी वर.
पण पुढचा
हायकॅम्प चा
मुक्काम पुढील

ट्रेक साठी सोयीस्कर होता. तो आज गाठता येणार नव्हता. त्यामुळे येथेच मुक्काम ठोकला. एवढ्या लवकर ट्रेक संपण्याचा हा पहिलाच दिवस. लेतदरमध्ये फक्त २-३ बऱ्यापैकी हॉटेले. एका हॉटेलात रूम घेऊन सामान टाकले.

चोहो बाजूनी हिमशिखरे व मध्ये हॉटेल्स. जशी विश्रांती झाली तशी अंगात थंडी भरली. गरम कपडे घालून अंगावर शाली पांघरल्या तरी थंडी कमी होईना. गरम गरम चहा मारला व सर्वजण एका खोलीत दारं खिडक्या लाऊन दुलई पांघरून गप्पा टप्पा करत पडलो. सातलाच भोजन गृहात शिरलो. भोजन गृह मात्र झकास होते. तिन्ही बाजूनी काचबंद. आतमध्ये रूम हिटर, छत लाकडी छान नक्षीचे व जमीन लाकडी फळ्यांची, बाहेर भयानक थंडी, पण आतमध्ये उबदार. काचेतून संध्याच्यावेत विरत चाललेल्या पर्वत शिखरांचे दृश्य. मनाची सगळी मरगळ गेली. आमच्या बरोबर बरीच परदेशी मंडळीही होती. हलो हाय करत वेळ चांगला गेला. जेवण करून खोल्या गाठल्या.

लेतदर ते थोरांगला

सातला लेतदार सोडले. आज मुक्काम हाय कॅम्पला. अंतर १० कि मी अंतर. अंतर कमी पण उंची १४७२० फुट. थोरंग फेडी ते हाय कॅम्प एकदम खडा चढ. इथे खरा ट्रेकचा कस लागणार होता.

वाटेत लँड स्लायाडींग झोन लागला. तीव्र डोंगर उतारा मधून माती व छोट्या मोठ्या दगडांमधून जाणारी एका वेळेस एकच पाऊल बसेल एवढी अरुंद पायवाट. डावीकडे खाली दरीत एकदम बारीक दिसणारी नदी, उजवीकडे भुसभुशीत मातीत अडकलेल्या मोठमोठ्या शिळा, व

दगडांच्या डोंगर रांगा, कोणत्याही क्षणी खाली गडगडणार. वाऱ्याने काही काही ठिकाणाची माती व लहान दगड खाली गडगडत येत होते. त्यातच जर वर डोंगरावर भरडचा (हरणासारखा प्राणी) कळप असेल तर फारच धोका. भरड पळत असताना त्यांच्या पायांमुळे वरून छोटे दगड पडतात. हे दगड

उतारावरून गडगडताना आपल्याबरोबर मोठे दगड आणतात मग मोठा लँड स्लाईड सुरु होतो. यात जर कुणी सापडले तर सरळ खाली नदीत. त्यामुळे हा भाग पार करताना मनावर फार दडपण होते. खूप सावध पणे, दोन जणांत भरपूर अंतर ठेऊन हा भाग पार केला. नशिबाने काही विपरीत घडले नाही.

समोर थोरंग फेडी म्हणजे थोरांगला पासचा बेस कॅम्प दिसू लागला. तिन्ही बाजूंनी आभाळात उंच चढलेल्या काळ्याभोर खडकांच्या डोंगरांच्या बेचक्यात एखाद्या बाले किल्ल्यासारखा हा कॅम्प होता. पाच सहा हॉटेलांची वस्ती. परिसर खूपच सुंदर. १४००० फुटांवर होतो. झाड, झुडूप, गवताचे पानसुद्धा कुठे नाही. आजू बाजूला माती-खडकाच्या रखरखीत डोंगर रांगा. माथ्यावर व खाली पसरलेल्या घळ्यांमध्ये साचलेले बर्फ, वर उन्हात चमकणारी उत्तुंग हिमशिखरे, खूपच सुंदर नजारा. थोरंग फेडीमध्ये थोडे खाऊन छोट्या विश्रांती नंतर हाय कॅम्पच्या रस्त्याला लागलो.

ऊन
चढू लागले.
छातीवरचा
चढ, पाठीवर
वजन, एकदम
धीम्या गतीने
चढायला
सुरुवात केली.
सर्वांचा
आवाज बंद
झाला.
छातीचे भाते

जोरात खालीवर होऊ लागले. हवेत ऑक्सिजन कमी असल्यामुळे पावलोपावली दम लागत होता. थांबत थांबत बाजूच्या निसर्गाचा आस्वाद घेत शेवटी एकदा अडीच वाजता हाय कॅम्पला पोहचलो.

इथे एकच हॉटेल. रूम साध्याच लाकडी भिंतींच्या. वीज नाही. रूम ताब्यात घेऊन सामान टाकले. थोड्या विश्रांती नंतर समोरच्याच एका शिखराच्या टोकावर गेलो. वरून थोरांगला पेढी काडेपेटीसारखी दिसत होती. आजूबाजूच्या शिखरांच्या बरोबरीच्या उंचीवर होतो त्यामुळे या शिखरांच्या धारदार कडा, हिमभिंती, हिमघळ्या यांचे रौद्र सौंदर्य खूप जवळून न्याहाळता येत होते.

वरती वारा व थंडी खूप असल्यामुळे लगेच काढता पाय घेतला. लगेच डायनिंग हॉलमध्ये घुसलो. आजूबाजूला सर्व परदेशी पाहुणे. हॉल प्रशस्त व लाकडी नक्षीकामाने सजवलेला. तिन्ही बाजूला मोठ्या मोठ्या काचेच्या खिडक्या. आजूबाजूचा सर्व नजारा गरम गरम चहाचा घोट घेत घेत निरखता येत होता.

एवढ्यात बाहेर बारीक हिमवर्षाव सुरु झाला. ट्रेकमध्ये हा पहिलाच अनुभव. वातावरण केंव्हा

बदलेल त्याचा नेम नाही. उन्हाची जागा धुक्याने घेतली. धुक्यामध्ये भुरूभुरू पडणारे हिमकण बाहेर जाऊन अंगावर घेतले. मस्तपैकी हिमस्नान केले. खूप मजा आली. रूम वर जाऊन

मस्तपैकी दुलया ओढून पडलो. उद्याचा टप्पा पण खूप त्रासाचा होता. पहाटे पाचलाच निघायचे ठरवले. जेवायला दुलईतून बाहेर पडणे जीवावर आले होते. वाटले नको ते जेवण असेच झोपून जावे. दुपारी किरकोळ खाल्ले होते, उद्याचा पल्ला लांबचा होता, रिकाम्या पोटांनी चालणार कसे? बळेबळेच जेवायला उठलो. झोपायच्या आधी सर्वांनी सॅक भरून ठेवल्या. पहाटे पाचलाच बाहेर पडायचे होते. थंडीमुळे शांत झोप लागत नव्हती.

पहाटे साडेचारला गजराने जाग आली. पाचला सर्वजण रूम बाहेर पडलो. रात्रीच चहाची ऑर्डर दिल्यामुळे, झटपट चहा पिऊन रस्ता पकडला.

रस्ता अंधुक दिसत होता. बाजूच्या अस्पष्ट डोंगर रांगांमुळे काहीच अंदाज येत नव्हता. एका वळणावर आलो आणि सर्वजण जाग्यावर थबकले. समोर थोरांग शिखराच्या टोकावर सोनेरी सूर्य किरणे पडायला नुकतीच सुरुवात झाली होती. खालच्या बाजूला अंधार, त्यावर डोंगराची अस्पष्ट छाया, आणि वर सुवर्ण रसात नाहणारे हिमाशिखराचे छोटेसे टोक धूसर आभाळात खूप उठून दिसत होते.

दहा मिनिटे तेथेच थांबलो. शिखरावरची रंगपंचमी पाहीली. सूर्य तर दिसत नव्हता. पण हिमशिखरावरील बदलणाऱ्या रंग छटा, हळू हळू स्वच्छ होणारे आभाळ व दृश्य होणारा आजूबाजूचा परिसर. अविस्मरणीय दृश्य. हा अनुभव परत नाही.

चांगलेच उजाडले होते. पायवाटेच्या बाजूने बर्फाचे पट्टे लागले, पुढे मध्ये-मध्ये पायवाटेवर काचे सारखे कडक बर्फ लागले. पाय घसरण्याची धास्ती, फार सावध चालावे लागत होते. मधून मधून परदेशी मित्र, पुढे जात होते. चढाची परिस्थिती कालच्यासारखीच. कालच्यापेक्षा अजून उंचीवर

असल्यामुळे मध्ये मध्ये थांबायचे प्रमाण वाढत होते. १६००० फुट उंचीवर सर्वत्र बर्फ, आणि मध्ये छोटेसे हॉटेल, आश्चर्याचा धक्का बसला! चहाचा ग्लास ९० रुपये, अजून धक्का. या उंचीवर चहाचा योग

परत येणे नाही. चहासाठी थांबलो. मसाला टाकलेला, मग भरून, गरम गरम चहा. फार बरे वाटले. सर्व थकवा गेला.

अजून २ कि मी अंतर राहिले होते. आज नशीब खूप चांगले होते. वातावरण एकदम स्वच्छ. ढग नाही, धुके नाही. आभाळ स्वच्छ. गडद निळे. चारही बाजूला कोवळ्या उन्हात चमकणारी हिम शिखरे. त्या खाली उतरणाऱ्या काळ्या खडकांच्या डोंगर धारा. त्यातील घळ्यांमध्ये साठलेले पांढरे शुभ्र बर्फ असे फारच सुंदर निसर्गचित्र लांबवर पसरले होते.

समोर थोरंगला पासची रंगीत कापडी पताकांमधील पाटी दिसू लागली, आणि थोड्याच वेळात "थोरंगला पास- ५४१६ मीटर, काँग्रेस्युलेशन फॉर सक्सेस" या पाटीने आमचे स्वागत केले.

ट्रेक मधील सर्वात उंच (१७३३० फुट) पासमध्ये कोणालाही काहीही त्रास न होता, गाईड बरोबर नसताना न चुकता, व्यवस्थित पोहोचलो होतो. विशेष कौतुक, उल्हास चे. हिमालयातील पहिलाच एवढ्या उंचीवरील ट्रेक, पायाचा त्रास होत असतानासुद्धा, केवळ इच्छा शक्तीवर पूर्ण केला. सर्वांना भावना आवरणे कठीण जात होते. अक्षरशः आनंदाने नाचलो. सर्वांनीच अतिशय कष्टाने आपले उद्दिष्ट यशस्वीपणे गाठले होते. एकमेकांचे अभिनंदन केले. पुणे वेन्चररचा बॅनर, टाटा मोटर्स चा बॅनर, फडकावून फोटो काढले. बरोबर काही परदेशी पाहुणे पण होते. अविस्मरणीय क्षण कॅमेराबंद केले. सर्वांना चिक्की वाटून आनंद साजरा केला. एवढ्या उंचीवर फार वेळ थांबता येत नाही. पाच मिनिटे बसून सॅक पाठीवर चढवल्या.

Golden Himalaya at sunset

थोरंगला ते पोखरा

आज बरोबर निम्मा ट्रेक संपला. चालायला सुरुवात करून ७ दिवस झाले होते. मनांग जिल्ह्याची हद्द येथे संपत होती. आता पुढचा प्रवास मुश्तांग जिल्ह्यातून. साथीला काली गंडकी नदी. आज मुक्काम होता मुक्तीनाथला. थोरंगला पासवरून ४००० फुटांचा सरळ उतार मुक्तीनाथपर्यंत. बारीक दगड व मातीचा डोंगर उतार, त्यातून वळवळणाची पाय वाट. पाठीवर वजन असल्यामुळे उतरताना सगळा भार गुढ्यावर येत होता. बारीक दगडांवरून पाऊले घसरत होती. प्रत्येकाने २-३ वेळा तरी आपटी खाल्ली होती. नशीब कोणाला जास्त काही लागले नाही. आजूबाजूला बघायची काही सोय नव्हती. घसरत, पडत हा ४००० फुटांचा उतार उतरायला जवळजवळ ४ तास लागले. मध्ये फक्त एका ठिकाणी थोडी विश्रांती घेतली.

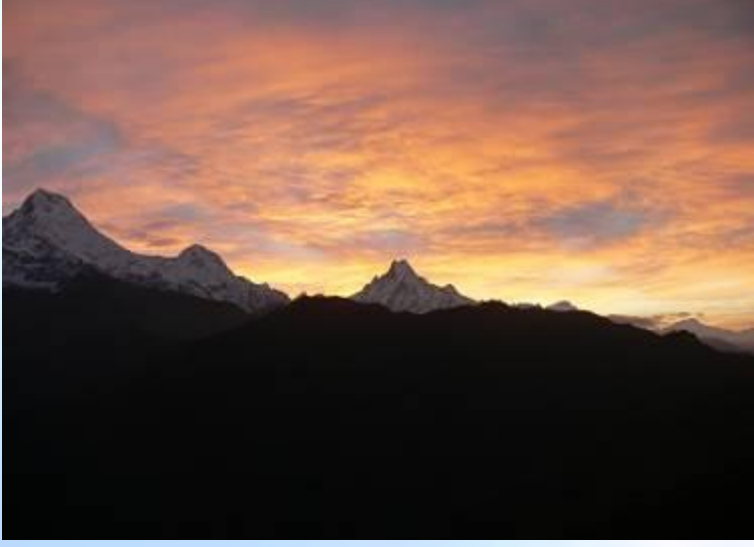

मागे सर्व हिमशिखरे अदृश्य झाली होती. समोर लांबवर धवलगिरी शिखराच्या पर्वत रांगा आभाळात अस्पष्ट दिसत होत्या. थेट खाली हॉटेलात पोहोचलो. आतापर्यंत एवढे कधी थकलो नव्हतो. येथून मुक्तीनाथ अजून एक तास. चालायचा भयानक कंटाळा आला होता. उठत बसत एकदा मुक्तीनाथ गाठले.

बाजारातलेच हॉटेल घेऊन तासभर नुसते पडून राहिलो तेव्हा कुठे जरा बरे वाटले. अंधोळी करून मुक्तीनाथ चे दर्शन घेऊन आलो. मुक्तीनाथ हे नेपाळमधील एक अतिशय प्रसिद्ध देवस्थान आहे. खूप लांबून भाविक येतात. पोखऱ्यापासून टप्प्या टप्प्याने जीप येतात, तसेच हेलीकॉप्टर सेवा पण आहे. गावात भटकून हॉटेलमध्ये परतलो.

हॉटेलचे नाव बॉब मार्ली. एकदम वेगळे, जुन्या काळातल्या एखाद्या इंग्लिश हॉटेल सारखे. छत वाळलेले गवत, झाडाच्या वेगवेगळ्या आकाराच्या फांद्या, वाळलेली फुले लाऊन सुंदर सजवलेले.

त्यातून सोडलेले मंद दिवे, जुन्या पद्धतीच्या टेबल खुर्च्या, आणि डेक वर पॉप संगीत. परदेशी लोक मस्त बिअर मारत बसलेले. आम्हाला पण खूप इच्छा झाली, पण ट्रेकमध्ये अपेय पान वर्ज्य हा नियम. त्यामुळे मस्त गरम गरम दाल भात प्लेट वर ताव मारला.

आता ट्रेक मधील महत्वाचे ठिकाण म्हणजे घोरापानी, आणि पुन हिल. तातोपानी घोरापानी नयापूल हा ट्रेक मार्ग अतिशय चढ-उताराचा, दाट जंगलाचा, पण निसर्ग सौन्दर्याने अतिशय नटलेला आहे. पुनहिलवरून या परिसरातील सर्व हिमशिखरांचे सूर्योदयाचे दृश्य तर फारच अप्रतिम असते.

सकाळी सातला मुक्तीनाथ सोडले. मुक्तीनाथ ते तातोपानी अंतर ६२ किलोमीटर. हे अंतर जीपने एका दिवसात पार करू शकतो. याची माहिती आम्हाला आधी मिळाली असती तर आमचे तीन दिवस व तीन दिवसांचा खर्च कमी होऊ शकला असता. आणि आता वाचवून पण उपयोग नव्हता कारण रेल्वे प्रवासाचा दिवस बदलू शकत नव्हतो. त्यामुळे समोर जीप दिसत असून ठरल्याप्रमाणे चालायला सुरुवात केली.

रस्ता सर्व उताराचा होता. कागबेनीला काली गंडकी नदीचे प्रथम दर्शन झाले. जगातील सर्वात मोठे खोरे काली गंडकी नदीचे. नदीची सुरुवातच असल्यामुळे व पावसाळा चालू झाला नसल्यामुळे नदीच्या प्रशस्त खोऱ्यात पाण्याचा प्रवाह मात्र खूपच बारीक होता.

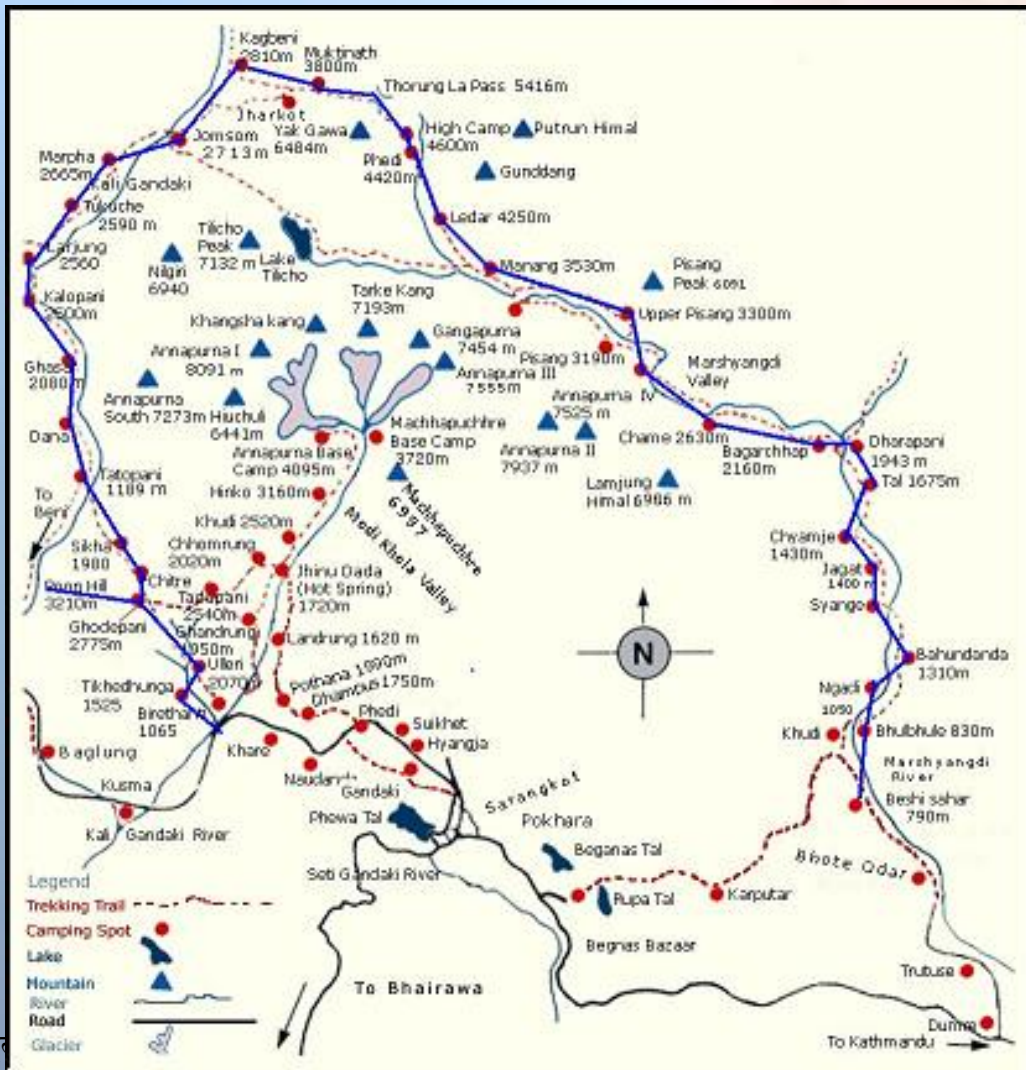
नदीच्या पात्रातच वसलेले कागबेनी गाव, चौकोनी हिरवे गार शेतांचे तुकडे, त्यामागे लांबवर पसरलेले झाडे नसलेले मातकट रंगाचे डोंगर, त्यामागे अस्पष्ट दिसणारी हिमशिखरे, हे सौन्दर्य वेगळेच

होते. प्रचंड वाऱ्यामुळे नदीकाठावरील डोंगरांमध्ये माती वाहून जाऊन वेगवेगळे आकार तयार झालेले होते. ते ऊन सावलीच्या प्रकाशात खूप छान दिसत होते. हा परिसर पाहून लेह लदाखमधील परिसराची आठवण झाली. रस्ता नदीच्या पात्रातून होता. पात्र लहान मोठ्या दगड गोठ्यांनी भरलेले होते. खूप जोराचा वारा चालू झाला होता

नेमकी वाऱ्याची दिशा आमच्या विरुद्ध. त्यामुळे चालताना मागे ढकलले जात होतो. वाऱ्याचा कानाशी आवाज पण खूप येत होता. अशा परिस्थितीत चार तास चालून जोन्सम ला पोहोचलो. येथे विमानतळ आहे. बऱ्याच जणांचा ट्रेक येथे संपतो. येथून थेट एका तासात पोखरा अथवा काठमांडू.

जेवण करून पुढचा रस्ता पकडला. थोड्या वेळाने वारा कमी झाला. अजून रस्ता बऱ्यापैकी पात्रातूनच होता. गोटे तुडवून तुडवून पाय खूप दुखायला लागले. वाटले जोन्सोमला मुक्काम करावा. पण आत्ता कुठे अडीच वाजले होते. पाच कि. मी. पुढे मारफा येथे मुक्काम करायचे ठरवले. हे अंतर

चालताना नको नको झाले. अक्षरशः पाय ओढत मारफा पोहोचलो.

मारफा गाव अतिशय सुंदर आणि आखीव रेखीव वसलेले आहे. सफरचंदांसाठी प्रसिद्ध. मार्फाला सफरचंदाची राजधानीच म्हणतात. सर्व परिसर सफरचंदांच्या झाडांनी भरलेला. आता सिझन नसल्यामुळे झाडावर सफरचंदं नव्हती. गावात फरसबंद व अतिशय स्वच्छ रस्ते. दोन्ही बाजूंना मातीची घरे.

दरवाजे खिडक्यांना एकच रंग दिलेला. मोकळ्या जागेत सफरचंदाची झाडे. खूप सुंदर गाव. हॉटेल पण चांगले मिळाले.

सकाळी नेहमीच्या वेळेला निघालो. या गावांमध्ये प्रत्येक गावाच्या सुरवातीला व शेवटी, पुढील गावाचे नाव, त्याचे अंतर, लागणारा वेळ याची माहिती देणारी पाटी लावलेली होती. हे प्रवाशांच्या फारच सोईचे होते.

सहा तासांचे अंतर कापून कालोपानीला पोहोचलो. आता मात्र नुसत्या गाडीरस्त्यावर चालायचा खूप कंटाळा आला होता. रस्ता कच्चा खूप खड्ड्याचा, साधारण उताराचा, डोंगराच्या कडेने मध्येच नदीच्या पात्रात जायचा. नदीचा प्रवाह मोठा झाला होता. पण पाणी एकदम काळे, म्हणून नदीचे नाव काली गंडकी. मागे मानांग परिसरात मार्चींडी नदीच्या पांढऱ्या शुभ्र प्रवाहाचे सौंदर्य खूप छान वाटायचे. आणि हा काळा प्रवाह, तेल मिश्रित सांडपाणी सोडल्या सारखा वाटायचा. पण या नदीला येऊन मिळणारे डोंगरातले ओढे मात्र पांढरे शुभ्र होते.

कालोपानी झोटेसेच गाव. उजव्या हाताला धवल गिरीच्या पर्वत रांगा उंच आभाळात चढलेल्या. पण सगळ्या ढगाच्या पडद्या आड.

पहाटे मात्र ढग आणि धुक्या मधून धवलगिरीच्या सोनेरी किरणात लपेटलेल्या हिमशिखरांचे अतिशय अप्रतिम दर्शन झाले. एक शिखर तर ऐरणीवर ठेवलेल्या भट्टीत तापवलेल्या लालबुंद लोखंडाच्या काम्बिसारखे दिसत होते.

सात वाजता तातोपानीचा रस्ता पकडला. रस्ता उताराचा, कंटाळवाणा गाडीरस्ता. मध्ये छोटीछोटी गावे लागत होती. वाटेत एक सुंदर धबधबा लागला. समोर एक हॉटेल होते. येथे जेवण घेतले. धबधब्याची मजा लुटली आणि पुढे निघालो. समोर तातोपानी गाव दिसायला लागले. उल्हास, देवल व नामजोशी खूप पुढे होते. मी, राजू, पिसे व पाटील मागे

होतो. तातोपानी गाव नदीच्या काठावर थोड्या उंचावर वसलेले. मुख्य रस्ता सरळ पुढे गेलेला व मधून पायवाट पायऱ्यांनी वर गावात गेलेली.

वर गावात आलो. पुढे गेलेले आमचे तिघे मेम्बर दिसेनात. गाव तसे छोटेच. मुख्य रस्ता एकच. तीन चार चकरा मारल्या. सर्व हॉटेल बघितली, खाली उतरून मुख्य रस्ता बघितला, पण मंडळी काही सापडेनात. शेवटी हॉटेल ठरवून खोल्या ताब्यात घेतल्या. तातोपानितच मुक्काम असल्यामुळे व गाव लहान असल्यामुळे मंडळी कुठे तरी सापडणारच. या गोंधळात साधारण दीड तास गेला.

या गावात जवळच गरम पाण्याचे कुण्ड प्रसिद्ध आहेत. कपडे घेऊन मस्त पैकीं गरम पाण्याची अंघोळ करण्यासाठी कुंडावर निघालो. एवढ्यात राजूचे लक्ष्य खाली बागेत गेले. एका झाडाखाली उल्हास डोळे मिटून बसलेला, बाजूला तीन सॅक ठेवलेल्या. अशोक वनात बसलेल्या सीतेची आठवण झाली. तो सॅक सांभाळत मुख्य रस्त्यावर नजर ठेऊन होता, देवल आणि नामजोशी आम्हाला बघायला फिरत होते. ही मंडळी पुढे येऊन जिथे आमची वाट पाहत होती त्याचा अलीकडून रस्ता वर गावात जात होता. आम्ही वर जाताना त्यांना दिसलो नाही. आम्ही अजून याचो म्हणून ते बागेत आमची वाट पाहत होते. ते बागेत असल्यामुळे आम्हाला दिसले नाही. त्यामुळे हा घोटाळा झाला. या गमतीमुळे थोडी मजा आली.

मग सर्व जणच कुंडावर गेलो. कुण्ड एकदम छोटे, त्यात अनेक परदेशी पाहुणे हातात बिअरच्या बाटल्या घेऊन डुंबत होते. त्यात कुंडात उतरायचा दर ३० रुपये. अंघोळीचा मुडच गेला. थोडे इकडे तिकडे करून सरळ रूमवर आलो व मस्त पैकी गार पाण्याने अंघोळी केल्या. रात्री जेवण दाल भात प्लेट. या जेवणाचा खूप कंटाळा आला होता. आज बारा दिवस झाले रात्री जेवायला अंडा करी भात, दाल भात, या शिवाय काही नव्हते. इलाज नव्हता.

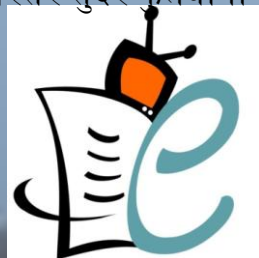
आज लवकरच रूम सोडल्या. बरोबर सहाला चहा घेऊन चालायला सुरुवात केली. तातोपानीवरून एक रस्ता जीपने पोखऱ्याला जातो व एक रस्ता, ट्रेक रूट घोरापानीला. फाट्यावरून ट्रेक रुटला लागलो. एकदम खडा चढ. गेले चार दिवस नुसते उतरत होतो.

चढ जबरदस्त, साधा रस्ता नाहीच, लहान मोठे दगड एकावर एक रचून केलेल्या कमी अधिक उंचीच्या पायऱ्या. एक डोंगर चढून गेले कि दुसऱ्या डोंगराचा पायथा, परत पायऱ्या चढायला सुरुवात.

त्यात वातावरण पावसाचे पण पाऊस पडत नव्हता, वर आभाळ ढगांनी भरलेले, सगळ्या डोंगरांवरपण ढग विखुरलेले, धुक्याने सर्व हवा कुन्द झालेली. दहा दहा मिनिटांनी थांबून दम खायचा. परत चढायला सुरुवात. दमट हवेमुळे घाम पण खूप येत होता. पण रस्ता खूप दाट जंगलातून. अधून मधून पाऊस पडत असल्यामुळे चोहीकडे हिरवे गार. डोळ्यांना सुख होते. रस्त्याकडेला छोट्या झुडूपांवर, खाली पडलेल्या ओल्या पानांच्या गादीवर, भरपूर जळवा आम्हाला चिकटायची वाट बघत होत्या. त्यांना टाळून चालावे लागत होते. तरी राजू, देवल, पिसे यांना जळवांचा प्रसाद मिळालाच.

मध्ये मध्ये छोटी गावे लागत होती. या गावांमधील घरांभोवती, खूप सुंदर वेगवेगळ्या रंगाची फुले बघायला मिळाली. हॉटेलांचा परिसर सुंदर फुलबागांनी सजवलेला होता.

मध्ये शिखा गावात जेवायला थांबलो. विश्रांती आणि जेवण दोन्हीची गरज होती. फार दमलो

होतो. हॉटेल सुंदर होते. येथेच मुक्काम करावासा वाटत होता. पण पुढे वेळ भरपूर होता, आणि मुक्कामाने पुढचे कार्यक्रमाचे गणित चुकले असते. जेवण व विश्रांतीने जरा ताजे तवाने झालो. पुढचा रस्ता पकडला. मध्येच पाऊस सुरु झाला व त्याने जोर पकडला. पावसाने सगळी मरगळ गेली पण चाल मंदावली. शेवटी एकदा सहा वाजता घोरापानीत पाऊल पडले.

सकाळी सहा ते संध्याकाळी सहा असे बारा तास आम्ही पायऱ्या चढत होतो. लाखांवर पायऱ्या चढल्या असतील. शेवटी शेवटी तर पायात गोळे येऊ लागले होते. घोरापानीत पोहोचल्यावर पंधरा

वीस मिनिटे नुसते बसून राहिलो. आज दिवसभरात ५००० फुटांची चढाई केली होती.

पुरेशी विश्रांती झाल्यावर समोर लक्ष गेले.

एका पर्वत शिखराच्या माथ्यावरचे ढग हळूहळू विरळ होत होते आणि त्यातून हिम शिखराचे फक्त टोकच प्रकट होत होते. भोवती थोडे उघडे पडलेले निळे

आकाश, बाजूने सर्वत्र पसरलेले ढग, डोंगर उतारावर विरळ होत गेले होते. खाली, नजरेच्या टप्प्यापर्यंत उतरत गेलेल्या हिरव्या गार डोंगर रांगा. मध्येच कुठे तरी उन्हाचे पट्टे. खूपच सुंदर दृश्य दिसत होते.

जास्त न शोधता समोरचे हॉटेल घेतले. सर्वच हॉटेल्स सुंदर होती. हॉटेलच्या खोलीतूनसुद्धा बाहेरील सृष्टी सौंदर्य खूपच छान दिसत होते. सकाळी लवकर पुनहिलला जाऊन परत नयापूल गाठायचे होते. पुनहिल वरून सूर्योदयाच्या वेळी आजूबाजूची सर्व हिम शिखरे खूप सुंदर दिसतात. पण गेले दोन तीन दिवस वातावरण खराब असल्यामुळे वर जाऊन काही दिसणार नाही असे सांगितले गेले.

तरी पुन हिल बघायचीच म्हणून सकाळी सहा वाजताच निघालो. साधारण दोन सिहगड उंचीचा डोंगर, रस्ता पायऱ्यांचा. वर एक सुंदर वॉच टॉवर आहे. वातावरण ढगाळ असल्यामुळे हिमशिखरे दिसली नाही. पण डोंगर रांगांमध्ये मध्ये मध्ये विखुरलेले ढगांचे पुंजके, खाली छोटे दिसणारे घोरापानी गाव, चारी बाजूना पसरलेल्या डोंगर रांगा हे दृश्य मात्र खूपच छान होते. मध्येच

एक विमान खालच्या दरीतून गेले. विमानाच्या उंचीच्या वर आम्ही उभे होतो. नेहमी विमान खालून वर बघतो, पण इथे वरून खाली विमान जाताना बघताना गम्मत वाटली. खाली हॉटेल.

मध्ये येऊन चहा घेऊन लगेचच नयापुलचा रस्ता पकडला. रस्ता

कालच्या सारखाच, फक्त काल चढत होतो आज उतरायचा होता. घोरापानी नयापूल या मार्गावर, असंख्य सुंदर धबधबे, नितळ, स्वच्छ पाण्याचे ओहोळ, उंच व दाट झाडांमधून उतरणाऱ्या पायवाटा, यामुळे उतरताना कंटाळवाणे वाटले नाही. आमच्या हातात उद्याचा एक दिवस जास्तीचा होता, तेव्हा आल्या सरशी काठमांडू बघायचे ठरले.

काठमांडूला जायचे तर आजच पोखऱ्याला पोहोचायला पाहिजे होते. तेव्हा उतरायची घाई सुरु केली. शेवटी अंधार पडायला सुरुवात झाली. भोवती दाट जंगल. नदी कडेचा रस्ता. बरोबरीला पक्ष्यांचे वेगवेगळे आवाज सुरु झाले. थकवा विसरून अक्षरशः पळायला सुरुवात केली. रात्री आठ वाजता बॅटरीच्या प्रकाशात नयापूल गाठले. या गडबडीत पोखऱ्याची बस निघून गेलेली. मुक्कामाशिवाय पर्याय नव्हता.

हॉटेल शोधायला निघालो. तेवढ्यात नशिवाने एक ट्रक पोखऱ्याला घेऊन जायला तयार झाला. दहा वाजले होते. प्रवास एक तासाचा होता पण वाटेत दुसरा ट्रक बंद पडल्यामुळे, रस्ता ज्याम. एक तास तिथे गेला. बारा वाजता पोखरा गाठले.

पोखरा ते पुणे व्हाया काठमांडू

पोखऱ्यात सर्व शांत, बंद. कसे बसे ँक हॉटेल मिळाले. दुपारपासून जेवण नाही, जवळ जवळ लाखाच्यावर पायऱ्या उतरल्या असतील. त्यामुळे गुडघे गेलेले. शेवटची धावपळ. प्रचंड दमलेलो होतो. भूक खूप लागलेली. अडचणीच्या प्रसंगाला ठेवलेले कच्चे पोहे उपयोगी आले. भरपूर पाणी पिले. अति दमल्यामुळे झोप पण व्यवस्थित लागत नव्हती. उद्यापासून सॅक लाऊन चालायचे नव्हते हा विचार खूप सुखद वाटला.

सकाळी जरा आरामशीर उठलो. आज पोखरा व उद्या काठमांडू दर्शन करून परवा थेट गोरखपूर. असा कार्यक्रम होता. बाहेर पडून पहिले घरी फोन केले. भरपेट नाश्ता केला व रात्री दहाच्या

गाडीचे काठमांडूच्या बसचे आरक्षण केले. आता फिरायला मोकळे. सिटी बसने सगळी कडे फिरलो. फेवा ताल, महिंद्र गुंफा, सितागुम्फा आणि २-३ देवळे अशी प्रेक्षणीय स्थळे बघून पाच वाजता हॉटेलवर परतलो. थोडा आराम करून, बाजारात चक्कर

मारली आणि काठमांडूची बस पकडली.

रात्रीचा प्रवास असल्यामुळे बाहेर काही बघायचे नव्हते. पहटे साडेपाचला बस काठमांडूला आली. सामान टाकण्यापुरती ँक खोली घेतली. पहिले रात्रीच्या सुनोलीच्या गाडीचे बुकिंग केले. फिरायला काठमांडू स्थलं दर्शन बस ँका ँजंटकडे बुक केली. ती दहा वाजता येणार होती. तेवढ्या

वेळात नाश्ता उरकला. बस वेळेवर आली नाही. अकरा वाजले. बसने जाण्याचे रद्द करून आमचे आम्हीच निघालो. पाऊस सुरु झाला. फक्त पशुपतीनाथ मंदिर व राजवाडा व्यवस्थित पाहिला. सिटी बसने आणि चालत फिरल्यामुळे बरेच काठमांडू शहर फिरलो. रात्रीची सुनोलीची बस पकडली.

सकाळी सहाला सुनोली आणि दुपारी एक वाजता गोरखपूर. गाडी रात्री सव्वासातची असल्यामुळे, हॉटेलची एक खोली घेतली. दोन रात्री गाडीत व्यवस्थित झोप नव्हती. जेवण करून सहा वाजेपर्यंत मस्तपैकी झोपलो.

रेल्वे स्टेशन समोरच असल्यामुळे आरामशीर जाऊन गाडीत जागा पकडली. ठरल्याप्रमाणे सर्व निर्विघ्न पार पडले याचा आनंद, घर गाठायची ओढ, बरोबर आठवणींचा बहुमोल खजिना आणि आता रोजच्या चक्राची सुरुवात, अशा मिश्र मनस्थितीत दोन दिवसांचा कंटाळवाणा रेल्वे प्रवास संपून दुपारी एक वाजता गृहप्रवेश केला. २२ दिवस बाहेर असल्यामुळे सर्वच नवीन नवीन वाटू लागले. शरीराने जरी पुण्यात असलो तरी मनाने पुण्यात यायला पुढे १५ दिवस लागले.

पुढे आठवड्याने परत सर्वांनी एकत्र जमून ट्रेकच्या आठवणी काढत, फोटो बघत मस्त पैकी ट्रेकचे सेलिब्रेशन केले. अर्थात पुढील वर्षी हिमालयात जाण्याचे पक्के करूनच.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

बारा लाख मराठी वाचकांसाठी ई चळवळ

मराठीत तुकोबा ज्ञानेश्वरांसारखे महान संतकवी होऊन गेले. पुलं , जीएं सारखे महान लेखक गेल्या शतकात होऊन गेले. या शतकावर आपली मोहर उमटवतील असे लेखक येत आहेत. ज्ञानोबा तुकारामासारखे संत सहस्रकांतून होतात हे खरे. पण मराठीतली प्रतिभा आता आटली हे मात्र खरे नाही. आमचा विश्वास आहे की मराठीत आताही कुठे कुठे महान प्रतिभा जन्माला येत आहे आणि जर लोकांश्रय मिळाला तर ती बहरून फुलारणार आहे.

ज्ञानेश्वरांनी ज्ञानेश्वरीत गाभवनाची कल्पना मांडली आहे. आपल्या घरातले वाल, वाटाणे, चवळी असतात ना! त्यांच्या आत एक छोट्टुशी पानांची जोडी असते. हे वाल, वाटाणे, चवळी जर मातीत रुजवली तर त्यातून मोड बाहेर पडतो आणि त्याचं मूळ होतं. आणि ही जी छोट्टुशी पानं असतात त्यांच्यातून बनतो वेल किंवा वृक्ष. आणि या वेलीला पुन्हा शेंगा येतात. आणि त्यातून पुन्हा हजारो दाणे. आणि त्यात पुन्हा गाभवनं. म्हणून ज्ञानोबा या एका एका दाण्यात एक एक वन उभं राहिल अशी क्षमता असते असं मानतात. पण हा दाणा आपण भाजीत घालून खाल्ला की मात्र संपून जातो.

अशीच असते मानवी प्रतिभाही. मराठी भाषेत किती तरी प्रतिभावान व्यक्ती साहित्याच्या बागा उभारू शकतील अशा क्षमतेच्या असतात. कधी कधी त्यांना योग्यवेळी माती खत पाणी मिळत नाही. आणि त्यांच्या या साहित्याचा आनंद लोकांपर्यंत कधीच पोहोचत नाही.

दुसरीकडे असे लाखो वाचक असतात. ज्यांना काही नवीन छान साहित्य वाचायची इच्छा असते. पण त्यांना पुस्तकं मिळत नाहीत. परवडत नाहीत. कोणती घ्यावीत आणि वाचावीत ते कळत नाही. अशा वेळी ई साहित्य प्रतिष्ठानने नवीन साहित्यिकांसाठी ई पुस्तकांचे व्यासपीठ उभे केले. आणि लाखो वाचकांपर्यंत ही पुस्तके विनामूल्य वितरीत करायला सुरुवात केली.

चार वर्षांपूर्वी स्थापन झालेल्या ई साहित्य प्रतिष्ठानने आजवर आपल्या वाचकांना अडिचशेहून अधिक, दर्जेदार, मराठी ई पुस्तके विनामूल्य दिली आहेत. मोरया, मीरा, कृष्णा, गुरुदेव रविंद्रनाथ, स्वा. विवेकानंद, विंदा करंदिकर, ना धों महानोर, ग्रेस, नारायण सुर्वे, लोकमान्य टिळक, छत्रपती शिवाजी महाराज, शंभूराजे असे एकाहून एक सरस विषय आम्ही घेतले. चारशेहून अधिक नवीन साहित्यिकांना या व्यासपीठावरून सादर केले. इंटरनेटवर मराठी भाषेतील साहित्य लोकप्रिय करण्याची चळवळ हिरिरीने पुढे नेली. प्रेम आणि सौंदर्याबरोबरच विद्यार्थी आणि शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या, दहशतवाद, स्त्रियांवरील अत्याचार अशा ज्वलंत विषयांवरचं साहित्य मांडलं. विनोदाला वाहिलेलं ई श्टाप देऊन हसवलं. लहान मुलांसाठी बालनेटाक्षरीची निर्मिती केली. शास्त्रीय संगीताची समज तरुणांत येण्यासाठी संगीत कानसेनचे ई वर्ग चालवले. नव्या कवींचे एक सुंदर व्यासपीठ म्हणजे नेटाक्षरी चालवले. तर महाराष्ट्रातल्या किल्ल्यांची माहिती देणार्या पुस्तिकांची मालिका “दुर्ग दुर्गट भारी” द्वारे महाराष्ट्रातल्याच नव्हे तर जगभरातल्या मराठी मंडळींना मराठमोळ्या इतिहासाची उभारी दिली. “जिथे जिथे मराठी माणूस, तिथे तिथे ज्ञानेश्वरी” ही चळवळ आपण पहात आहातच. केवळ कविताच नव्हे तर कथा कादंबऱ्या, कॉमिक्स, गूढकथा आणि गंभीर विषयांवरची पुस्तकेही आपल्याला इथे मिळतील.

सव्वा लाख रसिकांपर्यंत दर्जेदार साहित्य नियमितपणे विनामूल्य पोचवण्याची आमची परंपरा आम्ही सातत्याने चालू ठेवूच. आम्हाला हा उत्साह आणि प्रेरणा देणारी आपली पत्रेही येत राहू द्या. पण मनात एक विचार येतो. आपली वाचकसंख्या फक्त लाखभर लोकांपर्यंत मर्यादित का? १२ कोटी मराठी माणसांपैकी निदान १२ लाख वाचकांपर्यंत तरी हे विनामूल्य ई साहित्य पोचलंच पाहिजे असं नाही का वाटत आपल्याला? आणि त्यासाठी काही फ़ार करायची गरज नाही बंधो. आपल्या ओळखीच्या बारा लोकांची, फ़क्त बारा मराठी लोकांची मेल आय डी द्याल? जास्त दिलीत तरी हरकत नाही. पण निदान १२ मित्र किंवा नातेवाईकांची मेल आय डी पाठवा. असे लोक ज्यांनी मराठी साहित्य वाचावे अशी आपली इच्छा आहे. मराठी माणूस एकवेळ पैशांनी गरीब असेल, पण मित्रांच्या बाबतीत श्रीमंत असतो. एक लाख लोकांनी जर प्रत्येकी बारा आय डी पाठवले तर लाखाचे बारा लाख व्हायला कितीसा वेळ लागणार? बारा लोकांची मेल आयडी पाठवणार्या वाचकांना आम्ही ई साहित्य

पाठीराखे म्हणून वेगळे मानाचे स्थान देऊ. तुम्हाला आमच्या पुढील प्रवासाची कल्पना देत राहू. तुमच्या सूचना मागवू. तुमच्याकडून मार्गदर्शन घेत राहू. आमच्या पुढील प्रवासाचे तुम्ही सहप्रवासी असाल. होणार ना ई साहित्यचे पाठीराखे ?

आपल्या खास मराठी मित्र नातेवाईकांच्या बारा मेल आय डी esahity@gmail.com वर पाठवा.

खात्री बाळगा, या मेलसचा कोणत्याही तर्हेने गैरवापर केला जाणार नाही. त्यांना जाहिराती किंवा फ़ालतू मेल पाठवून त्रास देणार नाही. यांचा उपयोग केवळ चांगले दर्जेदार मराठी साहित्य पाठवण्यासाठी केला जाईल.

www.esahity.com

www.ednyaneshwari.com

www.marathiriyasat.com

